

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Martina Pechová

Role veřejného ochránce práv v oblasti ochrany práv dětí

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Role veřejného ochránce práv v oblasti ochrany práv dětí“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 993 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 25. srpna 2023

.....
Martina Pechová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Soně Pospíšilové, Ph.D., za její ochotu, vstřícnost a cenné rady, které mi k diplomové práci poskytla. Dále bych chtěla poděkovat Kanceláři veřejného ochránce práv, konkrétně Mgr. et Mgr. Barboře Jechové, za vstřícný přístup při zodpovězení mých otázek a za poskytnuté informace.

Obsah

Úvod	6
1. Veřejný ochránce práv	9
1.1 Postavení veřejného ochránce práv	9
1.2 Postupy veřejného ochránce práv se zaměřením na práva dětí.....	14
1.3 Působnost veřejného ochránce práv se zaměřením na práva dětí	19
1.3.1 Ochrana před jednáním úřadů a jiných institucí.....	20
1.3.2 Systematické návštěvy zařízení.....	21
1.3.3 Prosazování práva na rovné zacházení a ochrana před diskriminací	22
1.3.4 Sledování vyhoštění	24
1.3.5 Monitorování práv osob se zdravotním postižením	25
1.3.6 Naplňování práva na volný pohyb občanů Evropské unie	26
2. Zahraniční pojetí institutu dětského ombudsmana	28
2.1 Mezinárodněprávní požadavky na instituci dětského ombudsmana.....	28
2.2 Modely institutu dětského ombudsmana ve vybraných státech Evropy	31
2.2.1 Samostatný úřad specializovaný na práva dětí.....	31
2.2.2 Instituce pro děti začleněná do jiné národní lidskoprávní instituce	34
3. Návrhy na zřízení instituce ochránce práv dětí v České republice.....	36
3.1 Navrhované postavení ochránce práv dětí	37
3.2 Navrhované postupy ochránce práv dětí.....	40
3.3 Navrhovaná působnost ochránce práv dětí	43
Závěr.....	47
Seznam použitých zdrojů.....	51
Shrnutí	59
Klíčová slova	61
Key words.....	61

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
Kancelář VOP	Kancelář veřejného ochránce práv
Komentář	Obecný komentář č. 2 Výboru OSN pro práva dítěte
návrh zákona z roku 2020	Sněmovní tisk č. 894/0 ze dne 16. června 2020, 8. volební období, návrh zákona o ochránci práv dětí
návrh zákona z roku 2022	Sněmovní tisk č. 262/0 ze dne 29. června 2022, 9. volební období, návrh zákona o ochránci práv dětí
občané EU	občané Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru a jejich rodinní příslušníci
Ochránce	veřejný ochránce práv
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
Výbor	Výbor OSN pro práva dítěte
ZVOP	Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Děti představují specifickou skupinu společnosti, která se vyznačuje vyšší zranitelností a jejíž práva bývají často přehlížena. Řada evropských států proto za účelem posílení jejich postavení zřídila na vnitrostátní úrovni zvláštní instituci ombudsmanského typu, která se na práva dětí zvláště specializuje. Česká republika (dále „ČR“) k tomuto kroku prozatím nepřistoupila, přestože povinnost ustavit takový orgán pro ni vyplývá z mezinárodních závazků. V současné době se ochraně práv dětí věnuje i veřejný ochránce práv (dále jen „Ochránce“), který svým působením chybějící instituci do jisté míry nahrazuje.¹ Problematika zřízení úřadu dětského ombudsmana v ČR se dostala do popředí zvláště v posledních třech letech v souvislosti s předložením dvou návrhů na vydání zákona o ochránci práv dětí. Cílem mé diplomové práce tak bude prozkoumat současné působení Ochránce v oblasti ochrany práv dětí a analyzovat navrhovanou právní úpravu, která má ochránce práv dětí do českého právního řádu zakotvit. S ohledem na probíhající diskuzi a nedávné legislativní snahy o zřízení tohoto orgánu, se jedná o téma velmi aktuální.

Tématu Ochránce, jeho postavení a působení se věnují jak monografie, tak komentářová literatura. Jeho zpracování lze nalézt v odborných časopisech, uvedené otázky rovněž bývají předmětem konferencí a odborných seminářů. Informace o své činnosti pak poskytuje i instituce samotná. Její působení v oblasti práv dětí nicméně zatím není v odborné literatuře systematicky zpracováno. Rovněž tématu ochránce práv dětí nebyla v odborných kruzích pro jeho aktuálnost věnována dostatečná pozornost. V současnosti je o potřebě zřídit takovou instituci v ČR vedena diskuze, Úřad vlády ČR zpracoval na toto téma analýzu² a byly předloženy první legislativní návrhy.

Při tvorbě diplomové práce jsem v první řadě vycházela z relevantních právních předpisů, zejména ze zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů (dále „ZVOP“). Čerpala jsem též z komentářové literatury, především z publikací V. Sládečka a A. Chamráthové, jakož i z monografie A. Šabatové „*Ombudsman a lidská práva*“. Dále jsem vycházela z příspěvků ve sbornících a článků v odborných časopisech. Významným zdrojem informací pro mou práci pak byly zprávy, výzkumy a jiné publikace Ochránce a jeho internetové stránky. Pro získání praktických poznatků o chodu Kanceláře veřejného ochránce

¹ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=214460>, obecná část, s. 24, 33.

² Úřad vlády ČR. *Analýza možností vytvoření institutu ochránce práv dětí v ČR* [online]. Sekretariát Rady vlády ČR pro lidská práva, 2017. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/aktuality/Analýza_detsky-ombudsman-final2017.pdf.

práv (dále „Kancelář VOP“) a činnosti Ochránce v oblasti práv dětí jsem rovněž oslovila Kancelář VOP s žádostí o informace. Pro tvorbu druhé kapitoly této práce jsem využila především zahraniční zdroje. Čerpala jsem z právních předpisů vybraných států, odborné literatury, internetových stránek, rezoluce Valného shromáždění OSN a komentáře Výboru OSN pro práva dětí a dalších odborných dokumentů mezinárodních organizací. Při psaní poslední kapitoly této práce jsem pracovala zejména s příslušnými sněmovními tisky a důvodovými zprávami, vycházela jsem však i ze stanoviska Ochránce k návrhu zákona na zřízení ochránce práv dětí.

V diplomové práci používám metodu popisnou, metodu analýzy a syntézy, metodu komparativní a historickou. Při zpracování tématu usiluji o zodpovězení následujících výzkumných otázek:

1. Jaké kroky činí Ochránce pro to, aby svůj úřad zpřístupnil dětem?
2. Odpovídá zákonem vymezená věcná působnost Ochránce mezinárodněprávním požadavkům na působnost národní lidskoprávní instituce pro práva dětí?
3. Je třeba ochránce práv dětí zřizovat jako samostatnou instituci?

Diplomová práce je rozčleněna do tří kapitol. První kapitola se věnuje instituci Ochránce a jeho působení v oblasti ochrany práv dětí. V první podkapitole se zaměřuji na charakteristiku instituce z obecného hlediska, její zákonem vymezené postavení, zásady její činnosti a vztahy k jiným orgánům. Ve druhé podkapitole blíže analyzuji postupy Ochránce se zaměřením na situace, kdy v pozici stěžovatele vystupuje dítě. Představuji zde aktivity, kterými se Ochránce mezi dětmi zviditelňuje, a způsoby, kterými se na něj děti mohou obrátit. Dále se pak zabývám postupem Ochránce po přijetí podnětu, navazujícím šetřením a výstupy z něj. Rovněž zmiňuji některá zvláštní oprávnění Ochránce a jeho postavení v soudních řízeních. Ve třetí podkapitole se věnuji věcné působnosti Ochránce. Popisuji zde jednotlivé oblasti, v nichž vyvíjí svou činnost, a rozebírám, jakou roli v nich hraje ve vztahu k dětem. Druhá kapitola se zabývá zahraničním pojetím institutu dětského ombudsmana. V první podkapitole objasňuji, jaké základní požadavky jsou kladeny na národní lidskoprávní instituci pro práva dětí ze strany Výboru OSN pro práva dítěte a dle Pařížských principů. Druhá podkapitola pak představuje dva modely institutu dětského ombudsmana, které působí v Evropě a konkrétněji je přibližuje na institucích působících v Norsku, na Slovensku a ve Francii. Ve třetí kapitole zaměřuji svou pozornost do oblasti *de lege ferenda*, kdy se zabývám navrhovanou právní úpravou ochránce práv dětí. V úvodu kapitoly nejprve stručně představuji legislativní snahy o zakotvení této instituce do českého právního řádu a důvody, které k tomu vedou. Kapitola je následně strukturována obdobně jako kapitola první. První podkapitola se věnuje navrhovanému

postavení ochránce práv dětí, druhá podkapitola jeho postupům a třetí pak jeho navrhované působnosti. V závěru práce poskytuji odpovědi na výzkumné otázky a doplňuji mnou preferovanou koncepci ochránce práv dětí.

Diplomová práce vychází z právního stavu ke dni 30. června 2023.

1. Veřejný ochránce práv

První kapitola je věnována instituci Ochránce. Nejprve se budu zabývat jeho zákonem definovaným postavením, dále se zaměřím na jeho postupy, přičemž se budu blíže soustředit na případy, kdy v pozici stěžovatele vystupuje dítě. Na závěr pak objasním, v jakých oblastech Ochránce vykonává svou působnost a jakou roli v nich hraje ve vztahu k dětem.

1.1 Postavení veřejného ochránce práv

Ochránce představuje instituci, která byla do českého právního řádu s úpravami recipována ze zahraničí, kde vystupuje pod označením ombudsman.³ Pro popsání instituce ombudsmana se vytvořilo mnoho různých definic, žádnou z nich však nelze považovat za univerzální a všeobjímající, což je dáno širokou variabilitou jednotlivých ombudsmanů působících po celém světě.⁴ Sládeček jej například charakterizuje jako „[...] *nezávislou a nestrannou osobu volenou parlamentem, která na základě stížností nebo z vlastní iniciativy a poměrně neformálně šetří namítanou protiprávnost nebo jiná pochybení v jednání (včetně eventuální nečinnosti) veřejné správy. Ombudsman se věci začne zabývat zpravidla tehdy, když není k dispozici jiný, účinný (obranný) právní prostředek, a svými přímo nevynutitelnými doporučeními iniciuje nápravu.*“⁵ Chamráthová se při vymezení instituce Ochránce věnuje jeho základnímu poslání, kterým je „[...] *neformálně, rychle a levně pomáhat občanům domáhat se ochrany proti nezákonnému nebo nespravedlivému jednání veřejné správy, popř. proti její nečinnosti. Ochránce má dohlížet na činnost veřejné správy [...] a snažit se její případná pochybení napravit, případně její činnost zlepšit.*“⁶

Diskuze o potřebnosti zřízení uvedené instituce v ČR a prvotní návrhy na její etablování se na našem území počaly objevovat na počátku 90. let 20. století v souvislosti s polistopadovými právními reformami. Do českého právního řádu byl Ochránce zakotven v roce 1999, tedy 286 let poté, co byl první ombudsman na světě vytvořen ve Švédsku.⁷

Na rozdíl od jiných zahraničních států ČR neupravila institut Ochránce na ústavní úrovni, ale regulaci vtělila do zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv.⁸ Uvedená zákonná norma byla k dnešnímu dni již 16krát novelizována, přičemž do budoucna

³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. IX.

⁴ Tamtéž, s. 1-2.

⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 407.

⁶ CHAMRÁTHOVÁ, Anna. In: CHAMRÁTHOVÁ, Anna a kol. *Zákon o veřejném ochránci práv. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 3.

⁷ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. IX-X a s. 6.

⁸ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Důvody ústavního zakotvení Veřejného ochránce práv. In: HRABCOVÁ, Dana (ed.). *Postavení a role ombudsmana v demokratické společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 21, 24.

se předpokládají její další změny v souvislosti s přijetím nového zákona, který by do právního řádu vnesl úřad ochránce práv dětí.⁹

V § 1 odst. 1 ZVOP je vymezeno základní poslání Ochránce: „*Veřejný ochránce práv [...] působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.*“¹⁰ Právě role spočívající v kontrole respektování práva, dohledu nad správností postupů úředníků a zabezpečování ochrany a pomoci jednotlivcům proti byrokratickému aparátu představuje základní účel ombudsmanských institucí, pro něž si našly své místo v právních řádech po celém světě.¹¹ Český Ochránce svou působnost realizuje vůči ZVOP specifikovaným orgánům veřejné správy, mezi které patří ministerstva, celá řada správních úřadů s různým hierarchickým postavením a s rozmanitými kompetencemi, jakož i další vyjmenované orgány, subjekty a zařízení.^{12 13} Podmínkou pro to, aby vůči nim mohl přímo jednat však je, že dotčené úřady budou vykonávat státní správu, neboť působení Ochránce v oblasti samosprávy je významně omezeno.¹⁴ Vedle toho pak ZVOP poskytuje též výčet subjektů, které jsou z jeho působnosti vyloučeny,¹⁵ ať už pro jejich zvláštní postavení, vykonávanou činnost či zákonem stanovené vztahy k Ochránci.¹⁶ Při své činnosti má Ochránce za úkol nejen posuzovat, zda je jednání úřadů v souladu s platnými právními předpisy a mezinárodními smlouvami tvořícími součást právního řádu ČR, ale zaměřit se může i na pochybení, která jsou neslučitelná s principy dobré správy.¹⁷ Mezi ty Ochránce dle svého výkladu, který se opírá i o řadu evropských a mezinárodních dokumentů, řadí: „*soulad s právem, nestrannost, včasnost, předvídatelnost, přesvědčivost, přiměřenost, efektivnost, odpovědnost, otevřenost, vstřícnost*“.¹⁸ Z uvedeného tak vyplývá, že Ochránce při přezkumu sleduje i kritéria mimoprávní.¹⁹ Úředníkům může vytýkat nedostatky spočívající například v arogantním, neslušném či opovržlivém přístupu, zdlouhavém,²⁰ nejednotném či nesprávném plnění úkolů nebo i pochybení v procesu aplikace

⁹ Tisky. Navržené změny 349/1999 Sb. [online]. psp.cz [cit. 21. června 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?str=1&PT=U&N=1&F=H&RA=20&idsb=504&all=1>.

¹⁰ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZVOP“), § 1 odst. 1.

¹¹ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 12, 18.

¹² ZVOP, § 1 odst. 2.

¹³ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 60-61, body 24, 27.

¹⁴ Tamtéž, s. 60, bod 25.

¹⁵ ZVOP, § 1 odst. 9.

¹⁶ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 71-73, body 63-68.

¹⁷ Tamtéž, s. 53, bod 8 a s. 55, bod 11.

¹⁸ *Principy dobré správy* [online]. ochrance.cz, 20. ledna 2007 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/dokument/principy-dobre-spravy/>.

¹⁹ CHAMRÁTHOVÁ, Anna. In: CHAMRÁTHOVÁ a kol: *Zákon o veřejném ...*, s. 7.

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 349/1999 Sb., zvláštní část, s. 7, § 1.

správního uvážení, ať už se jedná o jeho nepřiměřenost, vybočení z jeho mezí či přímo o jeho zneužití.²¹

Z výše citovaného ustanovení dále vyplývá, že se Ochránce rovněž podílí na ochraně základních práv a svobod.²² V uvedené oblasti svou činnost realizují i soudy, přičemž Ochránce nebyl vytvořen se záměrem, aby jim v takovém působení konkuroval.²³ Jeho role je tak především doplňková, osoby jej mohou oslovit tehdy, pokud jiný ochraňující systém nebude pro řešení jejich konfrontace s veřejnou správou dostatečně účinný.²⁴ Ve srovnání s poskytováním soudní ochrany vykazují postupy ombudsmana řadu aspektů, které jej jako instituci mohou činit přístupnější pro běžné osoby, zvláště pak pro děti. V první řadě lze zmínit stránku finanční, neboť Ochránce svou pomoc poskytuje stěžovatelům bezplatně.²⁵ Podání podnětu Ochránci není zatíženo poplatkovou povinností a stěžovatelé nemusí hradit náklady řízení. Úspora se může projevit i v nákladech na právní zastoupení,²⁶ neboť Ochránce svou činnost organizuje tak, aby se na něj mohly obrátit i osoby bez hlubšího právního povědomí, aniž by se musely dát zastoupit advokátem.²⁷ Dalším charakteristickým rysem činnosti ombudsmana je neformálnost jeho postupů a komunikace se stěžovateli. Z toho pak pramení nejen úspora časová, ale i menší psychická zátěž podatele podnětu.²⁸ Význam působení ombudsmana pak rovněž spočívá ve skutečnosti, že je možné se na něj obrátit i se záležitostmi, u kterých právo nepřipouští jejich soudní přezkum. Navíc, jak již bylo zmíněno výše, se při své činnosti neomezuje jen na zkoumání souladu s právem, ale bere v úvahu i jiná mimoprávní kritéria.²⁹ Oproti soudům však ombudsman sám nemůže v posuzované věci rozhodnutím zjednat nápravu, ale může uplatňovat svůj vliv na příslušné orgány, aby učinily kroky k tomu směřující.³⁰ Jeho výstupy mají doporučující charakter a orgány nejsou povinny se jimi řídit, opírají se však o autoritu Ochránce.³¹

Na procesu personálního obsazování funkce Ochránce se dle ZVOP podílí Poslanecká sněmovna, Senát a prezident republiky.³² Důvodem pro předmětné zapojení většího počtu

²¹ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 59, bod 20.

²² ZVOP, § 1 odst. 1.

²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 349/1999 Sb., zvláštní část, s. 7, § 1.

²⁴ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 37-38, bod 18.

²⁵ Tamtéž, s. 106, bod 12.

²⁶ Tamtéž, s. 19.

²⁷ Tamtéž, s. 105, bod 8.

²⁸ Tamtéž, s. 19-20.

²⁹ Tamtéž, s. 20.

³⁰ Tamtéž, s. 19-20.

³¹ CHAMRÁTHOVÁ, Anna. In: CHAMRÁTHOVÁ a kol: *Zákon o veřejném ...*, s. 3.

³² ZVOP, § 2 odst. 1.

subjektů je snaha docílit, aby funkce byla obsazena nezávisle na panující politické situaci.³³ Prezident republiky a Senát jsou pověřeni nezávisle na sobě nominovat každý dvě osoby, které budou tvořit okruh kandidátů, z nichž bude Ochránce vybrán. Samotnou volbu provádí Poslanecká sněmovna.³⁴ Ta smí do funkce zvolit pouze osobu, která by mohla být zvolena do Senátu,³⁵ Ochráncem se tak může stát jen „[...] *občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 40 let.*“³⁶ Zvolený kandidát může ve funkci působit po dobu šesti let, přičemž platí, že zastávat ji může nejvýše po dvě funkční období, která na sebe přímo navazují.³⁷ V současnosti v roli Ochránce vystupuje JUDr. Stanislav Křeček, který byl do funkce zvolen v roce 2020 jako čtvrtý Ochránce v pořadí.³⁸

K realizaci samotné činnosti ZVOP uvádí, že „*Ochránce vykonává svou funkci nezávisle a nestranně.*“³⁹ Zmíněný požadavek se odráží v řadě institutů, které k dosažení nezávislosti a nestrannosti Ochránce přispívají. Mezi ně patří například⁴⁰ vymezení funkcí a činností, které jsou s rolí Ochránce inkompatibilní, zapovězení členství Ochránce v politických stranách a hnutích,⁴¹ jakož i garance trestní imunity.⁴² Významnou záruku poskytuje i pevné stanovení důvodů, které vedou ke ztrátě funkce Ochránce či pro které může být z funkce odvolán.⁴³ Po stránce finanční se nezávislost a nestrannost zajišťuje přiměřeným platovým ohodnocením Ochránce a financováním instituce ze samostatné kapitoly státního rozpočtu.⁴⁴ ⁴⁵ K samotným stěžovatelům a prověřovaným úřadům by pak měl Ochránce při své činnosti přistupovat tak, aby žádnou stranu subjektivně nefavorizoval.⁴⁶

Výše uvedené instituty napomáhají dosažení úplné nezávislosti Ochránce na moci výkonné a stejně tak zaručují podstatnou nezávislost na moci soudní. Ve vztahu k moci zákonodárné zaujímá Ochránce specifické postavení.⁴⁷ Důvodová zpráva k ZVOP uvádí, že „[...] *Ochránce je v jistém smyslu prodlouženou rukou Parlamentu (moci zákonodárné).*“⁴⁸

³³ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 76-77, bod 2.

³⁴ ZVOP, § 2 odst. 1.

³⁵ Tamtéž, § 2 odst. 2.

³⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 19 odst. 2.

³⁷ ZVOP, § 2 odst. 1.

³⁸ *Historie úřadu ombudsmana* [online]. ochrance.cz [cit. 6. března 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/onas/historie/>.

³⁹ ZVOP, § 5 odst. 1.

⁴⁰ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 87-88, body 4-5.

⁴¹ ZVOP, § 3 odst. 1-3.

⁴² Tamtéž, § 7 odst. 1.

⁴³ Tamtéž, § 6 odst. 3.

⁴⁴ Tamtéž, § 8 odst. 2, § 26.

⁴⁵ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 87-88, body 4-5.

⁴⁶ SVOBODA, Tomáš. In: CHAMRÁTHOVÁ a kol: *Zákon o veřejném ...*, s. 50.

⁴⁷ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 87, body 1, 3.

⁴⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 349/1999 Sb., zvláštní část, s. 8-9, § 7.

Vazby mezi nimi se objevily již při zakotvení Ochránce, neboť právě moc zákonodárná tuto instituci přijetím zákona konstituovala. Svou roli pak dále plní při obsazování a případně i uvolňování funkce a při rozhodování o udělení souhlasu k trestnímu stíhání Ochránce.⁴⁹ Zvláštní vztah ZVOP zakládá mezi Ochránce a Poslaneckou sněmovnou, neboť vůči ní je za svou činnost odpovědný.⁵⁰ Z tohoto poměru plynou pro Ochránce specifické povinnosti, jinak však Poslaneckou sněmovnu nestaví do pozice nadřízeného orgánu a neumožňuje jí tak do činnosti Ochránce libovolně vstupovat s výjimkou případů, kdy ji k tomu povolává zákon.⁵¹ Ochránci je uloženo, aby Poslaneckou sněmovnu v pravidelných intervalech seznamoval se svou činností, rovněž se na ni může dle potřeby obrátit s neuspokojivými výsledky svých šetření, případně jí může navrhnout revizi právní úpravy. Informace o svém působení taktéž předává dalším v zákoně specifikovaných orgánům a zprostředkovává je i veřejnosti.⁵²

Významnou roli v rámci instituce zaujímá zástupce Ochránce. Přestože lze Ochránce s přihlédnutím k organizačním principům přiřadit mezi orgány monokratické, legislativní regulace postavení jeho zástupce způsobuje, že oproti jiným orgánům tohoto typu má instituce Ochránce určité atypické prvky.⁵³ ZVOP totiž s výjimkou otázek odměňování a materiálních požitků koncipuje postavení zástupce Ochránce jako obdobné postavení Ochránce.⁵⁴ Co se týče činnosti, kterou má vykonávat, nemusí se omezovat na pouhé zastupování Ochránce v případě jeho absence. Rovněž může být povolán realizovat část jeho působnosti, využije-li Ochránce svého práva ji na něj delegovat.⁵⁵ Za takové situace je poté ve vytyčených mezích oprávněn jednat samostatně a vystupuje tak v pozici, kdy je Ochránci téměř roven.⁵⁶ Mezi část působnosti, jejíž realizací je současný zástupce Ochránce JUDr. Vít Alexander Schorm pověřen, náleží právě i agenda ochrany práv dětí.⁵⁷

Na fungování instituce Ochránce se významným způsobem podílí rovněž Kancelář VOP, která pomáhá zajišťovat její chod po stránce odborné, organizační a technické.⁵⁸

⁴⁹ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 87, bod 1.

⁵⁰ ZVOP, § 5 odst. 2.

⁵¹ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 152, bod 1.

⁵² ZVOP, § 23 a § 24 odst. 1.

⁵³ CHAMRÁTHOVÁ, Anna, SVOBODA, Tomáš. Veřejný ochránce práv jako monokratický orgán. *Jurisprudence*, 2018, roč. 2018, č. 4, s. 20, 31.

⁵⁴ ZVOP, § 2 odst. 4, § 8 odst. 2.

⁵⁵ Tamtéž, § 2 odst. 4.

⁵⁶ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 80, bod 9.

⁵⁷ *Zástupce veřejného ochránce práv* [online]. ochrance.cz [cit. 24. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/o-nas/deputy/>.

⁵⁸ ZVOP, § 25 odst. 1.

1.2 Postupy veřejného ochránce práv se zaměřením na práva dětí

Aby děti mohly pomoci Ochránce reálně využít, je prvotně nezbytné, aby instituci poznaly, aby věděly o svém právu se na ni obrátit a aby pro tento krok měly dostatečné informace. Poznatky o organizaci instituce, její působnosti a činnosti ve vztahu k dětem mohou nabýt na zvláštních webových stránkách Ochránce („*deti.ochrance.cz*“), které jsou pro ně informativně, jazykově i graficky přizpůsobené.⁵⁹ Seznámit se s úřadem mohou i prostřednictvím sociálních sítí (Facebook, Twitter, Instagram), na nichž má Ochránce zřízené účty.⁶⁰ Své působení pak veřejnosti přibližuje i formou podcastu „*Na kávu s ombudsmanem*“, v němž se věnuje rozličným tématům, mimo jiné i záležitostem specifickým pro děti.⁶¹ Pro oslovení a vzdělávání dětí pak vznikla i série videí nazvaných „*#AničkaVloguje*“, ve kterých jsou úřad Ochránce a oblasti jeho působnosti prezentovány způsobem dětem blízkým za doprovodu mladé Aničky.⁶² Ochránce se také snaží aktivně působit v rámci školských zařízení. Žákům například nabízí možnost návštěvy Kanceláře VOP s doprovodným programem⁶³ či jim dává možnost zapojit se do soutěží, které pořádá. V roce 2022 pro základní školy a víceletá gymnázia kupříkladu zorganizoval soutěž s názvem „*Jak pomáhá ombudsman dětem?*“, v rámci níž studenti vytvořili různorodé projekty přibližující práci Ochránce a práva, která děti mají.⁶⁴ V návaznosti na tuto soutěž pak byla v červnu roku 2022 uspořádána dětská konference, na níž se děti mohly osobně seznámit s Ochráncem a jeho zástupkyní a využít možnosti s nimi komunikovat.⁶⁵ Dalším poměrně netradičním způsobem, jak na úřad Ochránce upozornit, byl projekt výzdoby Galerijní tramvaje, kdy bylo možné se v Brně svézt tramvají, v níž si cestující mohli prohlédnout výtvarná díla dětí tematicky zaměřená na práci ombudsmana pro děti.⁶⁶ Na rozšiřování osvěty se pak Ochránce v neposlední řadě podílí i zpracováváním zvláštních materiálů, ve kterých děti jednoduchou formou seznamuje jak s institucí samotnou, tak i jednotlivými oblastmi, ve kterých jej mohou oslovit s žádostí

⁵⁹ *deti.ochrance.cz* [cit. 7. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/>.

⁶⁰ *Bud'me v kontaktu* [online]. *ochrance.cz* [cit. 7. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/>.

⁶¹ *Podcasty* [online]. *ochrance.cz* [cit. 7. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/vystupy/podcast/>.

⁶² *#AničkaVloguje* [online]. *youtube.com* [cit. 12. února 2023]. Dostupné z: https://www.youtube.com/playlist?list=PLWNV_IxgJdEJRcfAUHCC1fZ6J1NiW4qh2.

⁶³ *Nabídka pro školní kolektivy* [online]. *deti.ochrance.cz* [cit. 10. února 2023]. Dostupné z: https://deti.ochrance.cz/kdo/nabidka_pro_skolni_kolektiv/.

⁶⁴ *Jak ombudsmana vidí děti? (digitální galerie soutěže Jak pomáhá ombudsman dětem)* [online]. *deti.ochrance.cz* [cit. 10. února 2023]. Dostupné z: https://deti.ochrance.cz/kdo/jak_ombudsmana_vidi_deti_digitalni_galerie_souteze_jak_pomaha_ombudsman_detem/.

⁶⁵ *Konference pro děti se blíží* [online]. *deti.ochrance.cz*, 13. května 2022 [cit. 12. února 2023]. Dostupné z: https://deti.ochrance.cz/aktualne/konference_pro_deti_se_blizi/.

⁶⁶ *Děti, pomozte nám vyzdobit Galerijní tramvaj a zapojte se do soutěže!* [online]. *deti.ochrance.cz*, 6. ledna 2022 [cit. 13. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/aktualne/deti-pomozte-nam-vyzdobit-galerijni-tramvaj-a-zapojte-se-do-souteze/>.

o pomoc.⁶⁷ ⁶⁸ Uvedené aktivity, kterými se Ochránce mezi dětmi zviditelňuje a seznamuje je se svým posláním, hodnotím velmi pozitivně. Myslím si, že podobnou činnost by měl vyvíjet i nadále, mohl by například navštěvovat školy a jiné dětské kolektivy či otevřeně komunikovat s dětskými skupinami.

Ochránce může zahájit svou činnost v návaznosti na přijatý podnět či může příslušné kroky provést z vlastní iniciativy.⁶⁹ Oprávnění podat podnět je ze zákona garantováno každému bez rozdílu,⁷⁰ na Ochránce se tak mohou obracet jak dospělí, tak i děti samotné. Pro jeho kontaktování pak mají k dispozici několik různých způsobů. V první řadě mohou zaslat zprávu elektronickou poštou. Exkluzivně pro dětské a dospívající stěžovatele je vedena adresa „deti@ochrance.cz“,⁷¹ pro ostatní pak slouží adresa podatelny „podatelna@ochrance.cz“.⁷² Zvolit mohou také vyplnění interaktivního elektronického formuláře, který je možné nalézt na webových stránkách Ochránce.⁷³ I v tomto případě je pro osoby mladší 20 let připraven formulář zvláštní, který je koncipován jednoduše a pro děti srozumitelně.⁷⁴ Kancelář VOP rovněž přijímá písemná podání zaslaná poštou či doručená osobně. Nechtějí-li podatelé formulovat své záležitosti v písemné formě, mohou sami kancelář v Brně navštívit a podat podnět ústně či se s Ochráncem mohou spojit a poradit telefonicky.⁷⁵ Přístupnost Ochránce je zajištěna i pro osoby se specifickými potřebami, neboť podání je možné učinit i ve znakovém jazyce či s využitím Braillova písma.⁷⁶ Nejběžněji se na Ochránce děti obracejí prostřednictvím e-mailu, dále pak využívají možnosti vyplnit elektronický formulář. Jiné nabízené způsoby komunikace volí ojediněle, někdy se též ozvou přes sociální sítě.⁷⁷ Počet dětí, které Ochránci

⁶⁷ Veřejný ochránce práv. *Ombudsman dětem* [online]. Dostupné z: https://deti.ochrance.cz/media/letak_-_ombudsman_detem_cestina.pdf.

⁶⁸ Veřejný ochránce práv. *Jsem v psychiatrické nemocnici (léčebně)* [online]. Dostupné z: https://deti.ochrance.cz/media/letak_-_dite_na_psychiatrii_s_nf.pdf.

⁶⁹ ZVOP, § 9.

⁷⁰ Tamtéž, § 10 odst. 1.

⁷¹ *Jak se obrátit na ombudsmana?* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 17. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/jak/>.

⁷² *Podejte podnět* [online]. ochrance.cz [cit. 17. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/podejte-stiznost/>.

⁷³ *Jak se obrátit na ombudsmana?* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 19. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/jak/>.

⁷⁴ *Nové dětské podání* [online]. portal.ochrance.cz [cit. 19. února 2023]. Dostupné z: <https://portal.ochrance.cz/Submissions/AddChild>.

⁷⁵ *Jak se obrátit na ombudsmana?* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 19. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/jak/>.

⁷⁶ *Ombudsman bez bariér* [online]. ochrance.cz [cit. 19. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pristupnost/>.

⁷⁷ E-mailová korespondence se zaměstnankyní Kanceláře VOP ze dne 21. června 2023.

ročně podají podnět, je proměnlivý. V roce 2020 vyhledalo jeho pomoc celkem 41 dětí,⁷⁸ v následujícím roce jej oslovilo 86 dětí⁷⁹ a v roce 2022 celkem 62 dětí.⁸⁰

Při sestavování podnětu je třeba dodržet zákonem předepsané obsahové náležitosti a připojit požadované přílohy. Stěžovatel by měl dříve, než osloví Ochránce, sám dotčený úřad kontaktovat a požádat jej o zjednáání nápravy, a teprve až v případě neúspěchu využít pomoci Ochránce.⁸¹ Důvodem zakotvení požadavku na vlastní aktivitu podatele je snaha dát příležitost k řešení věci samotnému úřadu a odlehčit Ochránci od vyřizování podnětů, kterých by při vstřícné reakci úřadu nebylo třeba.⁸² Jestliže Ochránce po přezkoumání podání shledá, že v něm absentuje některá ze zákonných náležitostí, upozorní na to podatele a stanoví mu lhůtu k opravě. Nebude-li podnět řádně doplněn, má Ochránce možnost jej odložit.⁸³ K podnětům podanými dětmi přistupuje Ochránce v praxi shovívavě. Jakmile jej obdrží, naváže s dítětem kontakt a zjistí od něj všechny potřebné informace, které ve svém podání neobsáhlo. Rovněž vždy nesetrvává na podmínce, aby nejprve samo vyzvalo úřad k nápravě, případně mu poskytne pomoc a poradí, jak má dále postupovat.⁸⁴

Jakmile Kancelář VOP obdrží podnět podaný dítětem, dojde k jeho zaevidování na podatelně a k vytvoření spisu. Neprodleně po přijetí podnětu je též vyrozuměn vedoucí odboru rodiny, zdravotnictví a práce právní sekce Kanceláře VOP či garant pro dětská podání, který jej urychleně přidělí právníkovi z příslušného odboru právní sekce, jenž je určen pro vyřizování dětských podání.⁸⁵ Kontakt s dětmi musí patřičně přizpůsobit svůj způsob komunikace. Je třeba, aby děti poskytnutým sdělením dostatečně rozuměly, aby jim byly poskytnuty pohotově a aby komunikace probíhala neformálně. Zároveň je nezbytné, aby Ochránce věnoval náležitou pozornost jejich vyjádřením, svou činnost přizpůsobil jimi vysloveným přáním a aby jej děti mohly oslovit s jakýmkoli problémem. Zvláště pak musí dbát na zachování důvěry mezi ním a dítětem.⁸⁶

⁷⁸ Veřejný ochránce práv. *Výroční zpráva 2020* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2021. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/2020/vy_roc_ni_zpra_va_2020.pdf, s. 40.

⁷⁹ Veřejný ochránce práv. *Výroční zpráva 2021* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2022. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu_2021/vyrocnizprava-2021.pdf, s. 35.

⁸⁰ Veřejný ochránce práv. *Výroční zpráva 2022* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2023. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu_2022/vyrocnizprava-2022.pdf, s. 41.

⁸¹ ZVOP, § 11.

⁸² Důvodová zpráva k zákonu č. 349/1999 Sb., zvláštní část, s. 10, § 11.

⁸³ ZVOP, § 12 odst. 2 písm. a).

⁸⁴ E-mailová korespondence se zaměstnankyní Kanceláře VOP ze dne 21. června 2023.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ *Desatero komunikace* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 15. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/desatero/>.

Prvotně Ochránce provádí tzv. předběžnou analýzu podaného podnětu, kdy zkoumá, zda podnět naplňuje formální požadavky.⁸⁷ Pro případ, že shledá po uvedené stránce nedostatky, zakotvuje ZVOP institut odložení podnětu. Přitom rozlišuje situace, kdy má Ochránce podnět odložit obligatorně, a situace, kdy užití takového postupu ponechává na jeho uvážení.⁸⁸ Po provedení předběžné analýzy kontaktuje Ochránce stěžovatele s výsledkem.⁸⁹ Dospělí stěžovatelé mohou očekávat odpověď nejpozději do 30 dnů,⁹⁰ naproti tomu dětem se odezva dostane již do tří dnů.⁹¹ Došel-li Ochránce k závěru, že byly naplněny podmínky pro odložení podnětu a učinil-li tak, je povinen podateli tento svůj krok písemně oznámit a odůvodnit.⁹² Rychlou reakci pak vyžaduje situace, kdy je Ochránci adresováno podání, které má obsahově charakter opravného prostředku, žaloby či ústavní stížnosti. V takovém případě je povinen podatele neprodleně upozornit na tuto skutečnost a poskytnout mu informaci, jaké kroky má dále správně učinit.⁹³ Ne zvolí-li Ochránce některý z výše uvedených postupů, kontaktuje stěžovatele se sdělením, že v předložené věci zahajuje šetření.⁹⁴ V praxi současně osloví i úřad, jehož postup bude předmětem šetření, a vyzve jej k vyjádření.⁹⁵

Další kroky, které bude Ochránce v průběhu šetření činit, ZVOP blíže nespecifikuje a ponechává mu tak prostor, aby dle svého uvážení zvolil takový postup, který bude v dané věci nejefektivnější.⁹⁶ Normuje však, k čemu je při provádění šetření Ochránce oprávněn. V prvé řadě mu ZVOP zaručuje přístup do jakéhokoli prostoru úřadu, aniž by předem musel svou návštěvu ohlašovat.⁹⁷ Před samotným vstupem je ale povinen na svůj záměr upozornit příslušného vedoucího, který zpravidla určí některého ze zaměstnanců, aby byl Ochránci při šetření k dispozici.⁹⁸ V rámci šetření je pak například oprávněn seznámit se se spisem a požadovat informace od zaměstnanců úřadu, a to i v případě, kdy jsou povinni zachovávat mlčenlivost, neboť Ochránce má právo žádat, aby jí byli zproštěni. Pro provádění návštěv zařízení mu právní úprava přiznává zvláštní právo o samotě hovořit s osobami, které v nich

⁸⁷ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 111, bod 2.

⁸⁸ ZVOP, § 12 odst. 1, 2.

⁸⁹ *Jak probíhá šetření?* [online]. ochrance.cz [cit. 17. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/info/setreni/>.

⁹⁰ *Podějte podnět* [online]. ochrance.cz [cit. 17. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/podejte-stiznost/>.

⁹¹ *Co se bude dít s mým případem?* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 17. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/co/>.

⁹² ZVOP, § 12 odst. 3.

⁹³ Tamtéž, § 13.

⁹⁴ Tamtéž, § 14.

⁹⁵ ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. Brno: Doplněk, 2008, s. 122.

⁹⁶ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 130, bod 7.

⁹⁷ ZVOP, § 15 odst. 1.

⁹⁸ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 120-121, bod 4.

pobývají. Dále ZVOP zakotvuje úřadům povinnost vyhovět Ochránci v případě, kdy je požádá o potřebné informace, vyjádření či písemnosti nebo kdy jim uloží provedení určených důkazů či případně úkonů dozoru.⁹⁹ Při provádění šetření se pak Ochránce může obrátit na příslušné státní orgány či osoby, jež realizují veřejnou správu, neboť ty jsou ze zákona povinny poskytnout mu součinnost.¹⁰⁰

Na základě shromážděných poznatků pak Ochránce učiní další kroky. Dospěje-li k závěru, že postup prověřovaného úřadu byl správný, tedy že svým jednáním či svou nečinností neporušil právní předpisy a jeho postup je v souladu s principy demokratického právního státu a dobré správy, je povinen o této skutečnosti uvědomit stěžovatele a úřad.^{101 102} Prakticky tak činí prostřednictvím odeslání dopisů, kdy v obtížnějších případech k nim může připojit i vypracovanou závěrečnou zprávu.¹⁰³ V případě opačném, kdy Ochránce odhalí v postupu úřadu nedostatky, mu nejprve poskytne prostor k reakci na tato zjištění. Pokud během 30 dní úřad kontaktuje Ochránce s tím, že v dané věci již učinil nebo činí kroky, které dle názoru Ochránce uspokojivě povedou k nápravě šetřené situace, sdělí Ochránce tuto skutečnost podatelci podnětu i úřadu. Jestliže však takovou odpověď ve lhůtě neobdrží či pokud kroky úřadu posoudí jako nedostatečné, vypracuje závěrečné stanovisko, v němž doporučí přijetí příslušného opatření k nápravě a které opět zašle stěžovateli a úřadu.¹⁰⁴ ZVOP vymezuje jednotlivá opatření, která Ochránce může navrhnout,¹⁰⁵ ten však tímto výčtem není limitován a dle své úvahy může zvolit i opatření jiná.¹⁰⁶ Jakmile je úřadu závěrečné stanovisko Ochránce doručeno, započne běžet lhůta 30 dní, v níž je povinen Ochránce informovat o přijatých opatřeních směřujících k odstranění vytýkaných nedostatků. Ponechá-li úřad tuto lhůtu marně uplynout či se sice pokusí o nápravu, ale přijme taková opatření, která nebudou dle Ochránce dostatečná, bude Ochránce moci postupovat dvěma způsoby. V prvé řadě upozorní na vadný postup ten úřad, který je úřadu, vůči němuž směřuje šetření, nadřízen, popřípadě vládu.¹⁰⁷ Druhou alternativou, kterou Ochránce může využít i souběžně či následně a kterou lze vnímat spolu se Šabatovou jako určitou zvláštní formu nátlaku,¹⁰⁸ je prezentovat své poznatky ze šetření veřejnosti, přičemž může přímo poukázat na osoby, které v dané věci mohou

⁹⁹ ZVOP, § 15 odst. 1, 2, 4.

¹⁰⁰ Tamtéž, § 16.

¹⁰¹ Tamtéž, § 17 ve spojení s § 1 odst. 1.

¹⁰² SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 128, bod 1.

¹⁰³ ŠABATOVÁ: *Ombudsman a ...*, s. 125.

¹⁰⁴ ZVOP, § 18.

¹⁰⁵ Tamtéž, § 19.

¹⁰⁶ SVOBODA, Tomáš. In: CHAMRÁTHOVÁ a kol: *Zákon o veřejném ...*, s. 97-98.

¹⁰⁷ ZVOP, § 20 odst. 1, 2 písm. a).

¹⁰⁸ ŠABATOVÁ: *Ombudsman a ...*, s. 126-127.

jednat.¹⁰⁹ S případy, které nebyly završeny přijetím postačujících opatření k nápravě, pak rovněž seznámí Poslaneckou sněmovnu.¹¹⁰

V návaznosti na informace nabyté při provedených šetřeních, získané z médií a odborných či jiných zdrojů¹¹¹ může Ochránce využít své právo předkládat příslušnému úřadu či vládě doporučení na vydání nového právního nebo interního předpisu, na jejich pozměnění či jejich zrušení. Na takový návrh má příslušný úřad do 60 dní zareagovat poskytnutím svého stanoviska,¹¹² nejedná se však o podání, které by jej zavazovalo daný předpis přijmout či do něj zasáhnout, ale pouze o podnět doporučujícího charakteru.¹¹³

Zvláštní postavení zaujímá Ochránce v soudním řízení správním, kdy mu zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, přiznává speciální žalobní legitimaci v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu. K podání žaloby však nejprve musí splnit zvláštní podmínku, a to prokázat, že na podání existuje závažný veřejný zájem.¹¹⁴ Vystupovat může též v řízení před Ústavním soudem. Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jej zařazuje mezi subjekty, které jsou oprávněny podat návrh na zrušení jiného právního předpisu nebo jeho jednotlivých ustanovení.¹¹⁵ V současnosti není Ochránci přiznáno právo vznést návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení,¹¹⁶ byť v roce 2015 byl předložen návrh zákona, který počítal s tím, že mu tato pravomoc bude svěřena. Po jeho projednání v Poslanecké sněmovně byl však následně vzat zpět.¹¹⁷ Podle platné právní úpravy tak smí do řízení o zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení pouze vstoupit a stát se tak jeho vedlejším účastníkem.¹¹⁸

1.3 Působnost veřejného ochránce práv se zaměřením na práva dětí

Od zakotvení instituce Ochránce do českého právního řádu došlo v důsledku přijímání nové legislativy k postupným změnám v zákonném vymezení jeho působnosti. Ve srovnání s kompetencí, která mu byla svěřena v době jeho zřízení, je dnešní pole působnosti Ochránce

¹⁰⁹ ZVOP, § 20 odst. 2 písm. b).

¹¹⁰ Tamtéž, § 24 odst. 1 písm. b).

¹¹¹ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 144, bod 2.

¹¹² ZVOP, § 22 odst. 1, 2.

¹¹³ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 144, bod 4.

¹¹⁴ Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, § 66 odst. 3.

¹¹⁵ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, § 64 odst. 2 písm. f).

¹¹⁶ Tamtéž, § 64 odst. 1.

¹¹⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. Veřejný ochránce práv: současný (právní) stav. *Právní rozhledy* [online databáze], 2017, č. 22 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹¹⁸ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, § 69 odst. 2 ve spojení s ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 87 odst. 1 písm. a).

významně širší.¹¹⁹ Na následujících řádcích se budu věnovat tomu, jaké oblasti jsou Ochránci svěřeny a jak v nich působí, a to s bližším zaměřením na děti.

1.3.1 Ochrana před jednáním úřadů a jiných institucí

Původním účelem, za nímž byl Ochránce v ČR ustanoven, bylo zajistit občanům pomoc v případě konfliktu s byrokratickým aparátem.¹²⁰ Již od okamžiku svého vzniku je tak povolán prošetřovat činnost i nečinnost úřadů a dalších orgánů a subjektů, které spadají do jeho působnosti.¹²¹

Děti vyhledávají pomoc Ochránce s rozmanitými případy z mnoha různých oblastí. Nejčastěji se podané podněty týkají problémů v rodině, které jsou mnohdy důsledkem rozpadu vztahu jejich rodičů či týrání dítěte.¹²² Ochránce je oprávněn prověřovat postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále „OSPOD“), kdy se na něj zpravidla obrací rodiče, kterým není umožněno stýkat s jejich dítětem či pokud zpochybňují nutnost odebrání dítěte z jejich péče.¹²³ Oslovit jej však mohou i děti, pokud například mají za to, že s nimi OSPOD málo komunikuje či pokud nesouhlasí s jeho postupem.¹²⁴ Ochránce též přijímá podání od dětí, které jsou umístěny v zařízeních, či u něj děti hledají radu s finančními problémy, které tíží je samotné nebo jejich příbuzné.¹²⁵ Některé podněty podané dětmi směřují i do oblasti školství a vzdělávání. Ochránce se může zabývat těmi, které se týkají vadného postupu krajských úřadů, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a České školní inspekce, například ohledně nesprávného procesu přezkumu maturitní zkoušky. Žáci též mohou vyhledávat jeho pomoc, pokud se setkali s nerovným zacházením například z důvodu etnicity či zdravotního postižení,¹²⁶ časté jsou též podněty podané rodiči, kteří se neztotožňují s výsledky přijímacího řízení svých dětí.¹²⁷ Ochránce dále vyřizuje stížnosti a prošetřuje jednání úřadů či poskytuje rady ohledně případů týkajících se sociálního zabezpečení, poskytování zdravotní péče, pracovního uplatnění a mnoha dalších.¹²⁸

¹¹⁹ SLÁDEČEK: *Zákon o Veřejném...*, s. 49-50, body 1-2.

¹²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 349/1999 Sb., obecná část, s. 4.

¹²¹ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění ke dni 28. února 2000, § 1 odst. 1.

¹²² *Přibývá děti žádajících ombudsmanku o pomoc* [online]. ochrance.cz, 1. června 2016 [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/pribyva-deti-zadajicich-ombudsmanku-o-pomoc/>.

¹²³ MOTEJL, Otakar a kol. *Rodina a dítě* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/vystupy/edice-stanoviska/Rodina_a_dite.pdf, s. 9.

¹²⁴ *Rodina* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/pripady/rodina/>.

¹²⁵ *Přibývá děti žádajících ombudsmanku o pomoc* [online]. ochrance.cz, 1. června 2016 [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/pribyva-deti-zadajicich-ombudsmanku-o-pomoc/>.

¹²⁶ *Škola* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/pripady/skola/>.

¹²⁷ KŘEČEK, Stanislav a kol. *Školství* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2021. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/vystupy/edice-stanoviska/Sbornik_Skolstvi.pdf, s. 9.

¹²⁸ *Jaké případy ombudsman řeší?* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/pripady/>.

1.3.2 Systematické návštěvy zařízení

K prvnímu rozšíření působnosti Ochránce došlo v roce 2006, kdy mu byla svěřena kompetence provádět „[...] *systematické návštěvy míst, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě veřejnou mocí nebo v důsledku závislosti na poskytované péči, s cílem posílit ochranu těchto osob před mučením, krutým, nelidským, ponižujícím zacházením nebo trestáním a jiným špatným zacházením.*“¹²⁹ Důvodem pro realizaci tohoto kroku byla potřeba dostát mezinárodním závazkům ČR z Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání,¹³⁰ které ukládaly povinnost zřídit „[...] *jeden nebo více nezávislých národních preventivních mechanismů pro prevenci mučení* [...]“.¹³¹

ZVOP v § 1 odst. 4 typově precizuje, jaká místa může Ochránce navštívit.¹³² Se zaměřením převážně na děti se jedná o zařízení, v nichž se vykonává ochranná nebo ústavní výchova, zařízení sociálně-právní ochrany dětí, některá zdravotnická zařízení a vybraná zařízení sociální péče.¹³³ Od roku 2006 navštívil Ochránce již 80 dětských zařízení nacházejících se napříč celou ČR. Nejčastěji prováděl kontroly v dětských domovech a výchovných ústavech, zavítal však i do kojeneckých ústavů, diagnostických ústavů, dětských domovů se školou, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, středisek výchovné péče a dětských center. Jeho kroky směřovaly také do zatím 27 psychiatrických nemocnic, kdy se při řadě návštěv zaměřoval na práva dětských pacientů. V neposlední řadě byly jeho cílem i domovy pro osoby se zdravotním postižením, v nichž svou pozornost zvláště věnoval klientům do 26 let. S ohledem na to, že se Ochránce nespécializuje čistě jen na ochranu práv dětí, ale věnuje se i právům dospělých, provádí systematické návštěvy i v řadě dalších míst. Prověřuje například i domovy pro seniory, léčebny dlouhodobě nemocných, cizinecká zařízení, věznice a vazební věznice, policejní cely i záchytné stanice.¹³⁴

Jednotlivé návštěvy realizuje Ochránce bez předchozího uvědomění kontrolovaného zařízení, jeho doprovod mohou tvořit odborníci, které si dle potřeby přizve. V posuzovaném zařízení může strávit i vícero dní, případně může též dohlížet na to, jak vypadá jeho noční

¹²⁹ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění zákona č. 381/2005 Sb., § 1 odst. 3.

¹³⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 381/2005 Sb., obecná část, s. 7.

¹³¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 78/2006 Sb. m. s., o sjednání Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, čl. 17.

¹³² ZVOP, § 1 odst. 4.

¹³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 381/2005 Sb., zvláštní část, s. 9-10, § 1 odst. 3, 4.

¹³⁴ *Mapa navštívených zařízení* [online]. google.com [cit. 24. června 2023]. Dostupné z:

<https://www.google.com/maps/d/embed?mid=1h8Nxe-xnknSxOMrZKUyud0jmjdpsLAyt&hl=cs&ll=49.75342209655192%2C14.96255651933819&z=8>.

provoz.¹³⁵ Pro získání potřebných zjištění využívá Ochránce svých zákonem mu přiznaných vyšetřovacích oprávnění, zejména pak práva důvěrně hovořit s osobami, které v zařízení pobývají.¹³⁶ V rámci prováděných návštěv má kontrolovat, jak je s osobami zacházeno a jak jsou zachovávána jejich práva, má se seznamovat s poměry, které v zařízení panují a zároveň usilovat o identifikaci problémů vyskytujících se na systémové úrovni.¹³⁷ Výstupem Ochránce z provedené návštěvy či souboru návštěv je zpráva, v níž předloží své poznatky a ve které může obsáhnout i svá doporučení a návrhy směřující k odstranění zjištěných nedostatků.¹³⁸

Při návštěvách školských zařízení pro výkon ústavní výchovy se Ochránce například zaměřuje na to, v jakém prostředí jsou děti umístěny a zda je jim garantováno dostatečné soukromí.¹³⁹ Sleduje, zda mohou děti plně uplatňovat svá práva, jak je nastaven jejich režim a jakým aktivitám se v zařízení věnují.¹⁴⁰ Prověřuje též, jaké mají děti možnosti pro zachování styku se svou rodinou a osobami mimo zařízení, zda mohou využívat mobilní telefony, je jim zaručen přístup na internet a v jakém rozsahu a za jakých podmínek mohou zařízení přechodně opustit.¹⁴¹ Důraz též klade na přípravu dětí na jejich budoucí život a na to, zda k tomu v zařízení získávají potřebné předpoklady, například se učí spravovat své finanční prostředky či zabezpečit své stravování.¹⁴²

Důkladnou pozornost věnuje Ochránce dětem, které jsou hospitalizovány v psychiatrických zařízeních. Zvláště u této skupiny lze totiž shledat zvýšenou zranitelnost, která je dána nejen útlým věkem pacientů, ale i existencí duševní poruchy.¹⁴³

1.3.3 Prosazování práva na rovné zacházení a ochrana před diskriminací

Další změnu seznal okruh působnosti svěřený Ochránci na konci roku 2009. V návaznosti na přijetí zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích

¹³⁵ ZDRAŽILOVÁ, Petra. In: *Péče o ohrožené děti a jejich rodiny* [online]. Praha, 2012. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/Publikace/Pece_o_ohrozene_deti.pdf, s. 9.

¹³⁶ ZVOP, § 21a odst. 1, § 15 odst. 1 písm. c).

¹³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 381/2005 Sb., obecná část, s. 1, 5.

¹³⁸ ZVOP, § 21a odst. 3.

¹³⁹ Veřejný ochránce práv. *Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy* [online]. Brno, 2022. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/%C5%A0kolsk%C3%A1-za%C5%99%C3%ADzen%C3%AD_CZ_el-verze.pdf, s. 64-65.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 36-37.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 51-53.

¹⁴² Tamtéž, s. 38-39, 45.

¹⁴³ Veřejný ochránce práv. *Zařízení dětské psychiatrie* [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/Brozura%20detska%20psychiatrie%2008-22%20online.pdf>, s. 8.

ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, byla totiž Ochránci svěřena nová kompetence v oblasti práva na rovné zacházení a boje s diskriminací.¹⁴⁴

ZVOP obecně vymezuje jeho činnost tak, že „*Ochránce přispívá k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor [...]*“,¹⁴⁵ kdy pak dále podrobněji stanovuje, jaké aktivity za tímto účelem realizuje.¹⁴⁶

V prvé řadě má za úkol pracovat s osobami, které byly diskriminovány. Jeho úkolem je zajistit jim metodickou pomoc při zahájení příslušných řízení.¹⁴⁷ Konkrétně může analyzovat předložený případ po právní stránce a přijmout závěr, zda v popsáném stavu shledává diskriminaci. Taktéž může posoudit věc z hlediska stránky důkazní, kdy se zabývá důkazy, které již má žadatel k dispozici nebo poukazuje na důkazy dosud neoznačené a obstarává je. Na základě získaných informací pak vypracuje zprávu, ve které žadateli představí možné způsoby řešení jeho případu s doporučením, jaké kroky má dále učinit. Osloví-li však Ochránce oběť diskriminace s individuální stížností, která se týká orgánů a subjektů, které spadají do jeho působnosti, je oprávněn ve věci sám provést šetření a dle výsledku eventuálně požadovat nápravu.¹⁴⁸ Případy, kdy se na Ochránce ve věci nerovného zacházení obrátí dítě, jsou poměrně vzácné, v roce 2022 obdržel celkem 3 taková podání. Nejčastěji řeší případy z oblasti zboží a služeb, v níž se děti setkávají s diskriminací na základě věku, časté jsou také podání z oblasti vzdělávání, kdy diskriminačním motivem bývá například zdravotní postižení či národnost.¹⁴⁹

V oblasti naplňování práva na rovné zacházení Ochránce též předkládá zprávy, sestavuje doporučení a věnuje se výzkumné činnosti.¹⁵⁰ Se zřetelem na práva dětí se například zaměřil na problematiku segregovaného vzdělávání romských a neromských žáků¹⁵¹ či v obecné rovině dále provedl komplexní analýzu zkušeností s diskriminací v ČR a možných překážek při snaze nalézt její řešení.¹⁵²

¹⁴⁴ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 13 bod 2, 5.

¹⁴⁵ ZVOP, § 21b.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž, § 21b písm. a).

¹⁴⁸ BOUČKOVÁ, Pavla. In: BOUČKOVÁ, Pavla a kol. *Antidiskriminační zákon: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016, s. 424-426.

¹⁴⁹ E-mailová korespondence se zaměstnankyní Kanceláře VOP ze dne 23. června 2023.

¹⁵⁰ ZVOP, § 21b písm. b), c).

¹⁵¹ Veřejný ochránce práv. *Doporučení veřejné ochránčyně práv ke společnému vzdělávání romských a neromských dětí* [online]. 2017. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/86-2017-DIS-VB_Doporučení_desegregace.pdf, s. 4.

¹⁵² ŠABATOVÁ, Anna a kol. *Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2015. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/CZ_Diskriminace_v_CR_vyzkum_01.pdf, s. 5.

1.3.4 Sledování vyhoštění

Od 1. ledna 2011 je Ochránce oprávněn vykonávat činnost na úseku „[...] *sledování zajištění cizinců a výkonu správního vyhoštění, předání nebo průvozu zajištěných cizinců a trestu vyhoštění cizinců, kteří byli vzati do vyhošťovací vazby nebo kteří vykonávají trest odnětí svobody* [...]“.¹⁵³ Uvedená působnost byla do ZVOP doplněna v návaznosti na provedení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.¹⁵⁴

Smyslem zakotvení této agendy je podpora ochrany práv cizích státních příslušníků, kteří mají být vyhoštěni, zejména pak těch, kteří se nacházejí ve zranitelném postavení, mezi které se řadí i nezletilé děti.¹⁵⁵ K výkonu činnosti v této oblasti ZVOP výslovně stanovuje, že Ochránce může využít svých vyšetřovacích oprávnění. Má tak kupříkladu pravomoc dohlížet na průběh vyhoštění a sledovat, jak je s cizincem během úkonu zacházeno, má možnost s ním důvěrně rozmlouvat, prostudovat si spisy či požadovat od úředních osob vysvětlení.^{156 157} Činnost Ochránce pak spočívá i v provádění návštěv zařízení pro zajišťování cizinců a prověřování poměrů, které v nich panují, nebo ve sledování, jak v uvedené oblasti rozhodují správní orgány a soudy.¹⁵⁸

V souvislosti s problematikou vyhoštění spojenou s právy dětí Ochránce ve své praxi řešil případ, kdy mělo dojít k vyhoštění otce čtrnáctiletého dítěte. V postupu úřadů shledal pochybení, neboť nepřihlédly ke vztahu vyhošťovaného cizince k jeho synovi a k dopadům, které by na něj vyhoštění mohlo mít. Zároveň pak v řízení o vyhoštění neumožnily dítěti uplatnit jeho participační práva, neboť jej o řízení nevyrozuměly ani se nepokusily zjistit jeho stanovisko. Před rozhodnutím o vyhoštění rodiče dítěte jsou úřady povinny vzít v úvahu i právo dítěte na soukromý a rodinný život a umožnit mu zúčastnit se řízení o vyhoštění.¹⁵⁹

¹⁵³ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění zákona č. 427/2010 Sb., § 1 odst. 6.

¹⁵⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 427/2010 Sb., zvláštní část, s. 114, § 1 odst. 6.

¹⁵⁵ Veřejný ochránce práv. *Zpráva ze sledování vyhoštění* [online]. 2018. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/39-2018-NZ-VS-zprava_882446_.pdf, s. 3.

¹⁵⁶ ZVOP, § 21a odst. 1, § 15.

¹⁵⁷ ŠVOMA, Jaroslav. Zavřete oči, odcházím aneb ochránce a sledování vyhoštění. In: JÍLEK, Dalibor, POŘÍZEK, Pavel (eds.). *Návratová směrnice: vyhoštění, zajištění a soudní přezkum*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2012, s. 99-100.

¹⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 427/2010 Sb., obecná část, s. 42.

¹⁵⁹ *Pobyt cizinců* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 10. června 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/pripady/pobyt-cizincu/>.

1.3.5 Monitorování práv osob se zdravotním postižením

V roce 2009 přistoupila ČR k ratifikaci Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.¹⁶⁰ Tímto krokem se zavázala, že do svého právního řádu zavede zvláštní „[...] systém, který sestává z jednoho nebo několika nezávislých mechanismů [...] na podporu, ochranu a monitorování provádění této úmluvy.“¹⁶¹

S účinností od 1. ledna 2018 tak Ochránce dohlíží, jak jsou v ČR zachovávána práva osob se zdravotním postižením založená Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením.¹⁶² V rámci této činnosti sestavuje zprávy a doporučení a představuje opatření, jimiž sleduje posílení ochrany osob s postižením.¹⁶³ Podílí se též na zvyšování informovanosti společnosti o právech těchto osob, upozorňuje na problémy, se kterými se potýkají a seznamuje veřejnost se svým působením. Za tím účelem úzce spolupracuje s lidmi s postižením či s odborníky, od nichž získává praktické poznatky. Rovněž zajišťuje konference, zveřejňuje aktuality či pořádá vzdělávací akce.¹⁶⁴ O svých počinech pak informuje též v bulletinu, který vydává dvakrát za rok.¹⁶⁵ Taktéž realizuje výzkumnou činnost.¹⁶⁶ V roce 2020 například analyzoval „Dostupnost sociálních služeb pro děti s postižením a jejich rodiny“¹⁶⁷ a problematiky práv dětí se zdravotním postižením se dotkl, i když zkoumal „Život klientů a klientek v domovech pro osoby se zdravotním postižením“.¹⁶⁸

Významnou úlohu při monitorování, jak jsou plněny závazky plynoucí z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, plní poradní orgán. Jedná se o orgán, který je vytvořen Ochráncem,¹⁶⁹ sestává ze 17 členů a zastoupeny jsou zde jak přímo osoby zdravotně postižené, tak i osoby, které se ve své činnosti soustředí na naplňování jejich práv. Do funkce jsou ustanoveny Ochráncem, který při výběru vhodných osob bere v úvahu jejich odbornost v dané oblasti, rovněž však zohledňuje jejich aktivitu a motivaci působit při ochraně práv

¹⁶⁰ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

¹⁶¹ Tamtéž, čl. 33 odst. 2.

¹⁶² Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění zákona č. 198/2017 Sb., § 1 odst. 7.

¹⁶³ ZVOP, § 21c odst. 1 písm. a), c).

¹⁶⁴ Veřejný ochránce práv. *Bulletin pro spolupracující organizace* [online]. 2019. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/CRPD/Informacni_bulletin/Bulletin_-_brezen_2019.pdf, s. 4.

¹⁶⁵ *Bulletiny CRPD* [online]. ochrance.cz [cit. 9. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/vystupy/bulletin/>.

¹⁶⁶ ZVOP, § 21c odst. 1 písm. b).

¹⁶⁷ Veřejný ochránce práv. *Dostupnost sociálních služeb pro děti s postižením a jejich rodiny* [online]. 2020. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/CRPD/Vyzkumy/11-2019_Vyzkum_soc-sluzby-pro-deti-s-postizenim.pdf.

¹⁶⁸ Veřejný ochránce práv. *Život klientů a klientek v domovech pro osoby se zdravotním postižením* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/6-19-OZP-MR%20V%C3%BDzkum%C3%A1%20zpr%C3%A1va%20DOZP%20final.pdf>, s. 8, 29.

¹⁶⁹ ZVOP, § 25a odst. 1.

zdravotně postižených. Členy se tak mohou stát i osoby nezletilé, nejmladší členka v současnosti působícího poradního orgánu byla jmenována ve věku 16 let.¹⁷⁰ Ochránce může s poradním orgánem projednávat své kroky a zároveň od něj může získat cenné poznatky, které poradní orgán načerpal v praxi. Členové mají za úkol komunikovat s osobami se zdravotním postižením či jejich organizacemi, mají naslouchat jejich podnětům a zároveň jim i veřejnosti představovat činnost, kterou Ochránce v oblasti práv osob se zdravotním postižením vykonává. Poradnímu orgánu pak dále přísluší upozorňovat Ochránce na systémová témata, kterým je třeba věnovat pozornost a rovněž je oprávněn předkládat mu výhrady a připomínky k právní regulaci, která se práv zdravotně postižených dotýká.¹⁷¹ V roce 2022 se zvláště zaměřil na problematiku vzdělávání dětí se zdravotním postižením, kdy na svých zasedáních rozebíral různorodá témata z této oblasti. Například kritizoval právní regulaci v oblasti zabezpečování podpory žákům ve speciálních školách či se věnoval přístupnosti škol a školských zařízení nebo začleňování žáků s postižením do vzdělávacího systému.¹⁷²

1.3.6 Naplňování práva na volný pohyb občanů Evropské unie

S cílem dostát povinnostem, které pro ČR vyplývají z evropského práva v souvislosti se zabezpečením volného pohybu pracovníků Evropské unie, občanů Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru a jejich rodinných příslušníků, v souvislosti se zabráněním jejich diskriminace z důvodu státní příslušnosti a posílením naplňování práv, která jim z evropského práva plynou, došlo k opětovnému rozšíření kompetence Ochránce.¹⁷³ Od 1. ledna 2018 je oprávněn působit „[...] ve věcech práva na volný pohyb občanů Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru a jejich rodinných příslušníků [...]“¹⁷⁴ (dále „občané EU“).

ZVOP zakotvuje, že občané EU mohou Ochránce oslovit s žádostí o poskytnutí metodické pomoci, pokud mají za to, že byli diskriminováni a budou zahajovat příslušná řízení.¹⁷⁵ V jejím rámci Ochránce posoudí předložený případ, vysloví závěr, zda byl občan EU na svých právech dotčen a poskytne mu radu ohledně dalšího postupu nebo sám navrhne

¹⁷⁰ *Monitorování práv lidí s postižením* [online]. ochrance.cz [cit. 9. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pusobnost/monitorovani-prav-osob-se-zdravotnim-postizenim/>.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Veřejný ochránce práv. *Bulletin* [online]. 2022. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/bulletin_k_monitorovani_prav_lidi_s_postizenim_2022/bulletin-2022.pdf, s. 2-8.

¹⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 365/2017 Sb., obecná část, s. 1-2, 5, 8.

¹⁷⁴ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění zákona č. 365/2017 Sb., § 1 odst. 8.

¹⁷⁵ ZVOP, § 21d odst. 1 písm. a).

opatření k nápravě.¹⁷⁶ O dodržování práv občanů EU Ochránce dále usiluje i prostřednictvím sestavování zpráv a doporučení, jakož i prostřednictvím organizace analytické činnosti v této oblasti.¹⁷⁷ V roce 2021 se například zaměřil na existenci diskriminace občanů EU v oblasti trhu práce, školství, zdravotnictví a styku s úřady.¹⁷⁸ Významnou roli sehrává Ochránce v zajišťování informovanosti občanů EU. Jeho úkolem je dohlédnout na to, aby měli k dispozici informace o svých právech,¹⁷⁹ aby věděli, koho mají v případě potřeby kontaktovat a aby jim byly zřejmé příslušné postupy, jak tak učinit.¹⁸⁰ Ochránce je též povinen spolupracovat s příslušnými subjekty působícími v zahraničí a sdílet s nimi informace.¹⁸¹

¹⁷⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 365/2017 Sb., zvláštní část, s. 17, § 21d.

¹⁷⁷ ZVOP, § 21d odst. 1 písm. b), c).

¹⁷⁸ Veřejný ochránce práv. *Občané Evropské unie v České republice* [online]. Praha, 2021. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/obcane_evropske_unie_v_ceske_republice/vyzkumna-zprava-obcane-eu-v-cesku.pdf, s. 68.

¹⁷⁹ ZVOP, § 21d odst. 1 písm. d).

¹⁸⁰ *Jsem občan Evropské unie* [online]. ochrance.cz [cit. 12. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/info/obcane-eu/>.

¹⁸¹ ZVOP, § 21d odst. 1 písm. e).

2. Zahraniční pojetí institutu dětského ombudsmana

V této kapitole se budu věnovat mezinárodněprávním aspektům národní instituce pro ochranu práv dětí. Nejprve se zaměřím na základní mezinárodněprávní požadavky určující její podobu a poté představím dva její modely, jež byly zvoleny ve vybraných evropských státech.

2.1 Mezinárodněprávní požadavky na instituci dětského ombudsmana

Základním dokumentem, z něhož vycházejí doporučení ke zřízení nezávislého orgánu k prosazování a ochraně práv dětí, je Úmluva o právech dítěte. Jedná se o mezinárodní dokument, který byl přijat dne 20. listopadu 1989 v New Yorku, přičemž Česká a Slovenská Federativní Republika se stala jeho smluvní stranou 6. února 1991.¹⁸² Určující je její čl. 4, který uvádí, že „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná zákonodárná, správní a jiná opatření k provádění práv uznaných touto úmluvou.*“¹⁸³ Na uvedené ustanovení navazuje Výbor OSN pro práva dítě (dále „Výbor“), který je ve svém Obecném komentáři č. 2 (dále „Komentář“) vykládá tak, že z něj plyne závazek smluvních států zřídit tzv. národní lidskoprávní instituce, jejichž posláním je přispívat svou činností k naplňování Úmluvy o právech dítěte.¹⁸⁴

Výbor v Komentáři smluvní státy k vytvoření takových institucí vyzývá a zároveň jim poskytuje vodítka, jakou podobu by jim měly dát a jaké činnosti jim svěřit. K tomu také uvádí, že by měly naplňovat požadavky, které vyplývají z Pařížských principů. Jedná se o soubor zásad včleněných do rezoluce Valného shromáždění OSN, které se vztahují k národním lidskoprávním institucím obecně a které slouží jako základ, na němž je třeba je vystavět.¹⁸⁵

V úvodních ustanoveních se Pařížské principy zaměřují na podobu a rozsah mandátu instituce. Uvádějí, že „*Národní instituci bude svěřen co nejširší mandát, který bude jasně stanoven v ústavním nebo zákonném textu, v němž bude specifikováno její složení a oblast její působnosti.*“¹⁸⁶ Ve vztahu k orgánu specializovanému na práva dětí to dle Výboru znamená, že by měl být v co nejširším rozsahu schopen zajistit ochranu a prosazování všech skupin lidských práv dětí v souladu s mezinárodními závazky vyplývajícími zejména z Úmluvy o právech dítěte

¹⁸² Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

¹⁸³ Tamtéž, čl. 4.

¹⁸⁴ UN. Committee on the Rights of the Child. *General comment no. 2 (2002), The role of independent national human rights institutions in the promotion and protection of the rights of the child* [online]. Geneva: United nations, 2002. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/490983>, bod 1.

¹⁸⁵ Tamtéž, body 2, 4.

¹⁸⁶ Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/180217>, s. 4, bod 2.

a jejich Opčních protokolů. Svou působnost by pak měl mít možnost vykonávat jak vůči orgánům státu, tak i vůči jiným veřejným či soukromým subjektům.¹⁸⁷

Významným principem, který určuje podobu národní lidskoprávní instituce, je její nezávislost. Aby mohla řádně sloužit svému účelu, je třeba, aby měla možnost jednat samostatně, dle své vůle si sama mohla stanovit postupy pro své jednání a mohla nezávisle činit svá vlastní rozhodnutí. Pro naplnění tohoto principu by měla mít vlastní právní osobnost.¹⁸⁸ Požadavek nezávislosti se promítá i do oblasti financování instituce, kdy by měla čerpat zdroje ze samostatné rozpočtové kapitoly a nakládat s nimi dle svého uvážení.¹⁸⁹ Pro zamezení závislosti na vládě by pak pro ni měly být vyčleněny dostatečné finanční prostředky tak, aby mohla efektivně plnit své funkce a zabezpečit si k tomuto účelu své zázemí.¹⁹⁰ Instituty, které pomáhají zajišťovat nezávislost orgánu, se objevují i v rámci procesu ustanovování jeho členů. Pařížské principy v této souvislosti zmiňují, že je nezbytné, aby mandát členů orgánu byl stabilní. Proto vyžadují, aby v aktu, kterým bude člen do úřadu ustanoven, byla přesně vymezena doba, po kterou může svou funkci zastávat.¹⁹¹ Konkrétní doporučená délka funkčního období není předepsána, u jednotlivých institucí se tak může lišit. Doba trvání mandátu by měla být časově ohraničená a neměla by být stanovena jako příliš krátká tak, že by mohla mít negativní dopad na efektivní fungování instituce.¹⁹² Proces výběru a jmenování jednotlivých členů orgánu by pak měl probíhat za jednoznačných a předem stanovených podmínek obsažených v ústavním či zákonném předpisu a ideálně by se na něm měl podílet vedle exekutivy i parlamentní orgán.¹⁹³ Není přitom vyloučeno, aby stejná osoba zastávala mandát opakovaně po vícero funkčních obdobích, podmínkou však je, že tím nebude dotčen princip pluralitního složení orgánu.¹⁹⁴

V obsazení instituce by se totiž mělo odrážet pluralitní složení společnosti. Pařížské principy ukládají, aby v orgánu byly zastoupeny ty sociální skupiny, které samy blíže specifikují a které se podílejí na prosazování a ochraně lidských práv.¹⁹⁵ Tomuto požadavku lze

¹⁸⁷ UN. Committee on the Rights of the Child: *General comment no. 2...*, body 8-9.

¹⁸⁸ UN. Office of the High Commissioner for Human Rights. *National Human Rights Institutions: History, Principles, Roles and Responsibilities* [online]. New York a Geneva: United Nations, 2010. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/PTS-4Rev1-NHRI_en.pdf, s. 39-40.

¹⁸⁹ ICC Sub-Committee on Accreditation. *General observations* [online]. Geneva: International Coordinating Committee of National Human Rights Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights, 2009. Dostupné z: https://www.ihrec.icc.org/uploads/download/pdf/genera_observations_sca.pdf, s. 3, 2.6.

¹⁹⁰ Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134, s. 6, bod 2.

¹⁹¹ Tamtéž, bod 3.

¹⁹² UN. Office of the High Commissioner for Human Rights: *National Human ...*, s. 41-42.

¹⁹³ Tamtéž, s. 38, 41.

¹⁹⁴ Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134, s. 6, bod 3.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 5-6, bod 1.

dostát různými způsoby. Diverzita se může odrážet například ve složení členů orgánu nebo jeho zaměstnanců, v zapojení příslušných sociálních skupin do výběru vhodných kandidátů či prostřednictvím spolupráce s nimi při výkonu funkce.¹⁹⁶

Aby národní lidskoprávní instituce mohla řádně plnit své úkoly, je nezbytné, aby se na jejím chodu a činnostech podílely i samy děti. Instituce s nimi musí aktivně spolupracovat, zapojit je do svých aktivit, případně i do své organizační struktury, a seznamovat se s jejich postoji. Rovněž jim musí přizpůsobit styl komunikace a nabídnout jim co nejvíce způsobů, jak se s ní dorozumívat.¹⁹⁷ Instituce by také měla aktivně pracovat na tom, aby se dětem stala známou a zprostředkovala jim informace o tom, čím se zabývá a se kterými záležitostmi a jak se na ni mohou obracet. Proto by se měla prezentovat a zviditelňovat takovými způsoby a prostředky, které jsou dětem blízké a které je skutečně osloví.¹⁹⁸

Výbor v Komentáři dále poskytuje vodítka, jakými činnostmi by instituce měla být pověřena. V první řadě by měla disponovat pravomocí prošetřovat individuální případy, v nichž bylo dotčeno právo dítěte. Měla by mít možnost svou činnost v této věci zahájit na základě přijaté stížnosti, kterou jí může adresovat i dítě samotné, či příslušné kroky provést z vlastní iniciativy.¹⁹⁹ Taktéž by měla být povolána provádět návštěvy v domovech a ústavech, v nichž se nacházejí děti, seznamovat se s jejich poměry a předkládat návrhy k jejich zlepšení.²⁰⁰ Při vyřizování jednotlivých případů by instituce měla primárně usilovat o smírné řešení sporu. Pokud to však daná věc nepřipouští, měla by mít možnost dítěti zajistit právní pomoc či být oprávněna příslušné právní kroky učinit sama.²⁰¹

Významnou roli by instituce měla zastávat i v oblasti legislativy, kde by měla dohlížet na to, jak je zajišťována ochrana práv dětí z hlediska kvality právních předpisů a právní praxe. Rovněž by měla prosazovat řádné plnění mezinárodních závazků, které se věnují právům dětí, zejména těch vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte a jejích Opčních protokolů, usilovat o to, aby vnitrostátní předpisy a praxe s nimi byly v souladu a zároveň působit na stát, aby své mezinárodní závazky případně dále rozšiřoval o nové.²⁰²

Instituce by též měla zabezpečit, že děti budou mít ve společnosti svůj hlas a že jejich postoje, práva a jejich nejlepší zájem budou patřičně zohledněny, například při tvorbě a

¹⁹⁶ ICC Sub-Committee on Accreditation. *General...* s. 1-2, 2.1.

¹⁹⁷ UN. Committee on the Rights of the Child: *General comment no. 2...*, body 16 a 17.

¹⁹⁸ LANSDOWN, Gerison. *Independent Institutions Protecting Children's Rights* [online]. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre, 2001. Dostupné z: <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest8e.pdf>, s. 9.

¹⁹⁹ UN. Committee on the Rights of the Child: *General comment no. 2...*, bod 13, bod 19 písm. a).

²⁰⁰ Tamtéž, bod 19 písm. s).

²⁰¹ Tamtéž, písm. p), q).

²⁰² Tamtéž, písm. d), e), h).

provádění zákonů či přípravě ekonomických plánů.²⁰³ Dále by měla plnit úlohu edukativní, kdy by měla aktivně seznamovat společnost s Úmluvou o právech dítěte, zdůrazňovat význam těchto práv, připravovat a realizovat vzdělávací programy či aktivity a podporovat výzkum zaměřený na práva dětí.²⁰⁴

Nedílnou součástí činnosti instituce pro práva dětí by také mělo být sestavování vlastních zpráv, doporučení a stanovisek, jakož i účast na přípravě zpráv, jež stát v souladu se svými mezinárodními závazky podává příslušným mezinárodním orgánům.²⁰⁵ Důležitým úkolem, který přispívá ke komplexní ochraně a prosazování práv dětí, je též spolupráce s jinými subjekty a orgány, které se této problematice věnují.²⁰⁶

Ani Pařížské principy, ani Výbor ve svém Komentáři nestanovují, jakou konkrétní podobu by lidskoprávní instituce pro práva dětí měla mít. Toto rozhodnutí tak ponechávají na vůli států, které si samy mohou dle svých možností a podmínek zhodnotit, jakým způsobem výše uvedené požadavky naplní.²⁰⁷

2.2 Modely institutu dětského ombudsmana ve vybraných státech Evropy

Instituci pro ochranu práv dětí dnes nalezneme v mnoha zemích Evropy. Řada států ji zřídila v podobě samostatného specializovaného orgánu, zatímco jiné ji začlenily do obecné lidskoprávní instituce. Ani jedna z těchto forem není z hlediska své efektivity upřednostňovaná, obě mají své výhody a nevýhody.²⁰⁸ Cílem této kapitoly bude uvedené modely popsat a ilustrovat je na institucích z vybraných států Evropy.

2.2.1 Samostatný úřad specializovaný na práva dětí

V tomto modelu věnuje instituce svou plnou pozornost výlučně dětem a jejich právům. Jejich záležitosti jsou pro ni prioritní, výhodou tak je, že nehrozí, že by byly odsunuty do pozadí, jak tomu může být u orgánu, který se zabývá i právy dospělých. V případě konfliktu práva dítěte s právy jiné osoby se pak může soustředit jen na dítě a prosazovat jen jeho zájmy. Instituce se též může zaměřit na to, aby oslovovala přímo děti a stala se jim známou.²⁰⁹ Děti mohou využít toho, že jde o orgán, který je jim a jejich potřebám speciálně uzpůsoben a je kompetentní k řešení jejich specifických případů a situací. Předností tohoto modelu též je, že instituce

²⁰³ Tamtéž, písm. f), i), j).

²⁰⁴ Tamtéž, písm. l)-o).

²⁰⁵ Tamtéž, bod 19 písm. c), body 20-21.

²⁰⁶ Tamtéž, body 26-28.

²⁰⁷ Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134, s. 4, bod 12.

²⁰⁸ LANSDOWN: *Independent Institutions...*, s. 8-9.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 9-10.

operuje s finančními prostředky, které jsou jasně vyčleněné a určené pouze pro použití v oblasti práv dětí. Nevýhody lze naopak spatřovat v tom, že zřízení samostatné instituce vede k nejednotnosti při prosazování lidských práv a že taková instituce může být vnímána jako vedlejší a mít slabší postavení oproti obecným lidskoprávním institucím. Problémem též může být zajistit pro samostatnou instituci potřebné zdroje.²¹⁰

Samostatnou instituci, která se specializuje na práva dětí, zřídila řada evropských států. Můžeme ji najít například v Rakousku, Belgii, Dánsku, Norsku, Švédsku,²¹¹ Irsku, Polsku nebo na Slovensku.²¹² Na následujících řádcích stručně představím instituce působící v Norsku, kde má úřad ochránce práv dětí nejdelsí historii, a na Slovensku, které sloužilo jako jeden z inspiračních zdrojů pro český návrh zákona o ochránci práv dětí.²¹³

Prvním státem světa, který zakotvil institut ombudsmana specializujícího se na práva dětí, bylo Norské království. Úřad zde byl zřízen v roce 1981, první dětskou ombudsmankou se stala psychologka Malfrid Grude Flekkoy.²¹⁴ Postavení, činnost a pravomoci ombudsmana pro děti (*Barneombudet*) jsou upraveny v zákoně č. 5 o ombudsmanovi pro děti ze dne 6. března 1981.²¹⁵ Doplněn je pak instrukcemi pro ombudsmana pro děti stanovenými královským dekretem ze dne 11. září 1981.²¹⁶

Pravomoc jmenovat ombudsmana pro děti je zákonem svěřena králi. Funkci může zastávat jen po dobu jednoho funkčního období, které je vymezeno v délce šesti let.²¹⁷

Hlavní úlohou ombudsmana pro děti je „[...] *prosazovat zájmy dětí ve vztahu k veřejnému a soukromému sektoru a sledovat vývoj podmínek pro výchovu dětí.*“²¹⁸ V rámci své činnosti například kontroluje dodržování a stav legislativy a správní praxe v oblasti práv dětí a ověřuje, zda odpovídají požadavkům vyplývajícím z Úmluvy o právech dítěte. Rovněž doporučuje kroky směřující k prohloubení ochrany práv dětí a usiluje o zvýšení informovanosti společnosti

²¹⁰ *What are advantages and disadvantages of having a separate office dealing with children?* [online]. enoc.eu [cit. 6. dubna 2022]. Dostupné z: http://enoc.eu/?page_id=17.

²¹¹ LANSDOWN: *Independent Institutions...*, s. 9.

²¹² VACUŇOVÁ, Lucia, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ombudsman pro děti a mladistvé. Ve státech EU, Norsku a na Islandu* [online]. Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny, 2011, aktualizováno 2019. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=81970>, s. 5.

²¹³ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, obecná část, s. 32.

²¹⁴ FLEKKOY, Malfrid Grude. *Children's Rights. Reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian Ombudsman for Children: A Practical Experience*. Gent: Universiteit Gent. Children's Rights Centre, 1993. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED372831.pdf>, s. 5.

²¹⁵ Lov av 6. mars 1981 nr. 5 om barneombud (barneombudsloven). Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-03-06-5>.

²¹⁶ Kongelig Resolusjon av 11. september 1981, instruks for Barneombudet. Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/1981-09-11-4877>.

²¹⁷ Lov av 6. mars 1981 nr. 5 om barneombud (barneombudsloven), ve znění pozdějších předpisů, § 2.

²¹⁸ Tamtéž, § 3.

v této oblasti. Činnosti, k nimž je zákonem pověřen, vykonává ombudsman pro děti z vlastní iniciativy, nebo na základě podnětu.²¹⁹

Zřízení úřadu dětského ombudsmana v Norsku se ukázalo jako úspěšné. Již během prvních deseti let jeho působení se zapsal do povědomí veřejnosti a stal se celostátně uznávanou institucí.²²⁰ V důsledku toho tak norský model mohl poskytnout řadu cenných zkušeností a stát se inspirací pro jiné státy světa.²²¹

Slovenská republika zajišťuje ochranu práv dětí, které pramení z mezinárodních smluv, jež jsou pro ni závazné, prostřednictvím samostatné nezávislé instituce, která vystupuje pod označením komisař pro děti (*komisár pre deti*). Jeho postavení je upraveno zákonem č. 176/2015 Z. z., o komisařovi pre deti a komisařovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nabył účinnosti 1. září 2015.²²²

Komisař pro děti je do funkce ustanovován na základě volby. Hlasování probíhá v Národní radě Slovenské republiky, jež vybírá z uchazečů, kteří jsou jí navrženy jejím výborem. Mandát pak může vykonávat po dobu šesti let,²²³ přičemž není nijak limitováno, aby stejná osoba funkci zastávala i po více funkčních obdobích.²²⁴

Posláním komisaře pro děti je zkoumat, jak jsou zachována práva dětí. Činit tak může v návaznosti na individuální případ, který mu k posouzení může předložit jakákoli osoba, včetně dítěte samotného, nebo k jehož šetření může přikročit i z vlastní iniciativy.²²⁵ Situaci v oblasti práv dětí analyzuje i obecně s přihlédnutím k mezinárodním závazkům Slovenské republiky.^{226 227} Komisař pro děti má zároveň sloužit jako mluvčí dětí,²²⁸ má s dětmi aktivně spolupracovat, komunikovat a prosazovat a hájit jejich zájmy. Rovněž by měl vyvíjet osvětovou činnost zaměřenou na práva dětí.²²⁹ Svou působnost je komisař pro děti oprávněn vykonávat

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ MELTON, Gary B. Lessons from Norway: The Children's Ombudsman as a Voice for Children. *Case Western Reserve Journal of International Law* [online], 1991, roč. 23, č. 2, s. 197-254 [cit. 13. března 2022]. Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol23/iss2/2>, s. 235.

²²¹ FLEKKOY: *Children's Rights. Reflections...*, s. 466-467.

²²² Zákon č. 176/2015 Z.z., o komisařovi pre deti a komisařovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/84415/1/2>, § 2 odst. 1.

²²³ Tamtéž, § 16 odst. 1, § 17 odst. 1.

²²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 176/2015 Z. z., zvláštní část, § 17. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=413106>.

²²⁵ Zákon č. 176/2015 Z.z., o komisařovi pre deti a komisařovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů, § 4 odst. 1 písm. a), § 2 odst. 3 a 4.

²²⁶ Tamtéž, § 4 odst. 1 písm. b).

²²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 176/2015 Z. z., zvláštní část, § 4.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Zákon č. 176/2015 Z.z., o komisařovi pre deti a komisařovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů, § 4 odst. 2, písm. c), d).

vůči orgánům veřejné správy, právníkům osobám a podnikajícím fyzickým osobám, s výjimkou těch, které jsou zákonem vyloučeny.²³⁰

2.2.2 Instituce pro děti začleněná do jiné národní lidskoprávní instituce

Státy, které se rozhodnou zřídit nezávislou instituci pro práva dětí, mohou dát přednost vytvoření orgánu, jež bude integrován v jiné instituci zajišťující ochranu lidských práv. V rámci ní mohou být úkoly v oblasti práv dětí svěřeny zvláštní osobě. Tento model byl zvolen například ve Španělsku, Maďarsku²³¹ či ve Francii,²³² které se budu blíže věnovat níže.

Práva dětí jsou v případě volby tohoto modelu zahrnuta do obecné skupiny lidských práv a jsou prosazována jednotně v rámci jedné lidskoprávní instituce. Orgán tak disponuje pravomocemi a zdroji, jež je možné využívat i pro činnost v oblasti práv dětí. Uvedené řešení je tak vhodné v případě, kdy jsou prostředky pro zřízení a chod instituce pro práva dětí omezené.²³³ Dalším přínosem takto etablované instituce je snazší navázání spolupráce s jinými specializovanými subjekty, které v rámci obecné lidskoprávní instituce působí. V důsledku svého složení a širokého zaměření pak může představovat orgán s větší autoritou pro ochranu lidských práv.²³⁴ Popsaný model však skýtá i některé nevýhody. Hrozí, že se instituce bude zabývat převážně záležitostmi dospělých a práva a zájmy dětí budou odsunuty do pozadí. Pro děti pak může být obtížnější se na ni obrátit, nemusí ji vnímat jako blízkou a ve výsledku ji tak své záležitosti nemusí předkládat.²³⁵

Ve Francii je postavení Ochránce práv (*Défenseur des droits*) upraveno jednak v samostatné hlavě Ústavy z roku 1958²³⁶ a ve dvou zákonech z roku 2011.^{237 238}

Stejně jako u výše zkoumaných států je funkční období Ochránce práv stanoveno v délce šesti let a stejně jako u norského ombudsmana pro děti není tento mandát obnovitelný.

²³⁰ Tamtéž, § 3.

²³¹ LANSDOWN: *Independent Institutions...*, s. 9.

²³² VACUEOVÁ, SYLLOVÁ: *Ombudsman pro děti...*, s. 5.

²³³ A "Specialist" Ombudsman or Commissioner for children within a national human rights institution? [online]. enoc.eu [cit. 6. dubna 2022]. Dostupné z: http://enoc.eu/?page_id=17.

²³⁴ LANSDOWN: *Independent Institutions...*, s. 10.

²³⁵ A "Specialist" Ombudsman or Commissioner for children within a national human rights institution? [online]. enoc.eu [cit. 6. dubna 2022]. Dostupné z: http://enoc.eu/?page_id=17.

²³⁶ Constitution du 4 octobre 1958, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000571356/>, hlava XI bis.

²³⁷ Loi organique n° 2011-333 du 29 mars 2011 relative au Défenseur des droits. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000023781167/>.

²³⁸ Loi n° 2011-334 du 29 mars 2011 relative au Défenseur des droits. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000023781252/>.

Pravomoc jmenovat Ochránce práv náleží prezidentu republiky, který tak činí dekretem Rady ministrů na základě vyjádření stálých parlamentních výborů.²³⁹

Co se týče jeho činnosti, ve vztahu k dětem je Ochránci práv uloženo starat se o „*Ochranu a prosazování nejlepších zájmů a práv dítěte zakotvených v zákoně nebo v mezinárodním závazku řádně ratifikovaným nebo schváleným Francií*“.²⁴⁰ Jeho působnost je však širší, patří do ní i hájit práva a svobody vůči orgánům veřejné správy, věnuje se boji proti diskriminaci, poskytuje pomoc a poradenství whistleblowerům či dohlíží na dodržování pravidel profesní etiky ze strany osob pověřených zajišťováním bezpečnosti.²⁴¹

S výkonem těchto činností pomáhají Ochránci práv tři specializovaná kolegia a jeho čtyři zástupci. Zástupci jsou Ochránci práv podřízeni a mohou namísto něj vykonávat některé z pravomocí, které na ně v souladu se zákonem přenesou. Jmenování jsou předsedou vlády, kandidáty si však vybírá a ke jmenování navrhuje sám Ochránce práv.²⁴² Jedno z kolegií se specializuje na ochranu a prosazování práv dětí. Zástupce Ochránce práv, který zde zastává post místopředsedy, se označuje jako Ochránce práv dětí (*Défenseur des enfants*).²⁴³ Kromě něj a samotného předsedy, kterým je Ochránce práv, je kolegium dále tvořeno dalšími šesti osobami, které mají zkušenosti v oblasti ochrany práv dětí. Význam kolegia se pak odráží v jeho poradní funkci, neboť v případech, kdy se Ochránce práv zabývá novou otázkou z oblasti práv dětí, je povinen se na kolegium obrátit a projednat ji s ním.²⁴⁴

Ochránce práv se zabývá stížnostmi, s nimiž se na něj mohou obrátit osoby vyjmenované v zákoně. Patří mezi ně například dítě samotné, jeho zákonní zástupci a příbuzní či lékařská nebo sociální zařízení.²⁴⁵ Rovněž se může zasazovat o změnu právní úpravy a na požádání poskytovat konzultace či vyjádření ohledně záležitostí patřících do jeho působnosti jiným orgánům. V neposlední řadě podporuje informovanost společnosti o záležitostech, které jsou mu svěřeny, a podílí se i na výzkumu a školení v těchto oblastech.²⁴⁶

²³⁹ Constitution du 4 octobre 1958, ve znění pozdějších předpisů, čl. 71-1 a 13.

²⁴⁰ Loi organique n° 2011-333 du 29 mars 2011 relative au Défenseur des droits, ve znění pozdějších předpisů, čl. 4 bod 2.

²⁴¹ Tamtéž, čl. 4.

²⁴² Tamtéž, čl. 11.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Tamtéž, čl. 14.

²⁴⁵ Tamtéž, čl. 5.

²⁴⁶ Tamtéž, čl. 32-34.

3. Návrhy na zřízení instituce ochránce práv dětí v České republice

Diskuze o zřízení instituce na ochranu a prosazování práv dětí v ČR probíhá již několik let.²⁴⁷ Představy o podobě daného úřadu nabyly konkrétních obrysů v 8. volebním období Poslanecké sněmovny, kdy byl 16. června 2020 předložen návrh zákona o ochránci práv dětí, jenž byl rozeslán jako sněmovní tisk č. 894/0 (dále „návrh zákona z roku 2020“).²⁴⁸ K tomuto návrhu poskytl stanovisko Ochránce, který v obecné rovině vyjádřil vzniku nové instituce podporu, ale k samotnému návrhu zákona zaujal odmítavý postoj, neboť v něm identifikoval řadu problematických aspektů. Ve svém vyjádření pak zformuloval několik doporučení, jak navrhovanou právní úpravu zdokonalit,²⁴⁹ kdy mnohé z nich se následně promítly do návrhu zákona, který byl vypracován o dva roky později. Se začátkem nového volebního období skupina poslanců předložila 29. června 2022 zatím poslední návrh zákona o ochránci práv dětí, který byl rozeslán jako sněmovní tisk 262/0 (dále „návrh zákona z roku 2022“).²⁵⁰ Nyní by měl být v rámci legislativního procesu projednán na schůzi Poslanecké sněmovny v prvním čtení, přičemž zatím nejaktuálněji bylo jeho projednání navrženo na pořad 70. schůze Poslanecké sněmovny, která probíhala od 27. června 2023. K projednání předmětného návrhu však na schůzi nedošlo.²⁵¹ Právě návrhu zákona z roku 2022 se budu v následujícím výkladu podrobněji věnovat, poukážu však i na některé aspekty návrhu zákona z roku 2020, které přinášely odlišnou právní úpravu a které mapují vývoj diskuze o podobě úřadu.

Snahy o ustavení instituce ochránce práv dětí cílí na naplnění mezinárodních závazků ČR, které pramení z řady mezinárodních dokumentů, například z Úmluvy o právech dítěte či Evropské úmluvy o výkonu práv dětí²⁵². Tímto krokem by ČR vyhověla doporučením Výboru a zároveň se zařadila mezi dalších 23 členských států Evropské unie, které uvedenou instituci již v různých variantách etablovaly.²⁵³ Zřízení ochránce práv dětí by rovněž mělo přinést sjednocení systému ochrany práv dětí, neboť působnost v této oblasti je v současnosti

²⁴⁷ STEHLÍKOVÁ, Džamila. *Návrh zákona o dětském ombudsmanovi je na stole* [online]. dzamilastehlikova.cz, 18. prosince 2009 [cit. 23. června 2023]. Dostupné z: <http://www.dzamilastehlikova.cz/8354/239/clanek/navrh-zakona-o-detskem-ombudsmanovi-je-na-stole/>.

²⁴⁸ *Sněmovní tisk 894. N. z. o ochránci práv dětí* [online]. psp.cz [cit. 23. června 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=894>.

²⁴⁹ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. června 2020, sp. zn. 26694/2020/S, č. j. KVOP-26694/2020/S, s. 1.

²⁵⁰ *Sněmovní tisk 262. N. z. o ochránci práv dětí* [online]. psp.cz [cit. 23. června 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=262>.

²⁵¹ *Schválený pořad a stav projednávání 70. schůze* [online]. psp.cz [cit. 16. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ischuze.sqw?o=9&s=70>.

²⁵² Úmluva přijatá v rámci Rady Evropy 25. ledna 1996 ve Štrasburku, která pro Českou republiku vstoupila v platnost 1. července 2001. Viz Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

²⁵³ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, obecná část, s. 24-25, 32.

roztříštěna mezi několik různých orgánů a institucí, které se zaměřují pouze na její určitý aspekt. Byť se právy dětí v rámci své působnosti zabývá i Ochránce, předkladatelé návrhu zákona hodnotí jeho zapojení v této agendě jako nedostatečné, zejména proto, že nedohlíží na plnění závazků vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte, neusiluje o zviditelňování práv dětí ve společnosti a posílení jejich participace a také proto, že k tomu není vybaven odpovídajícími pravomocemi a kapacitami. Podle návrhu zákona z roku 2022 by tak měl vzniknout nový samostatný nezávislý úřad, který bude odpovídat Pařížským principům. Jeho posláním bude systematicky chránit a prosazovat práva dětí, bude vyvíjet osvětovou činnost, s dětmi úzce spolupracovat a komunikovat, provádět výzkumy, optikou práv dětí monitorovat stav právní úpravy a formulovat doporučení.²⁵⁴

3.1 Navrhované postavení ochránce práv dětí

Návrh zákona z roku 2022 podává definici ochránce práv dětí. Stanovuje, že se jedná o „[...] *nezávislý a nestranný orgán, který působí k ochraně a prosazování práv dítěte.*“²⁵⁵ Mezi práva dítěte pak řadí nejenom ta, která jsou zakotvena v Listině základních práv a svobod a vybraných mezinárodních úmluvách, ale stejně jako současný Ochránce²⁵⁶ bude i ochránce práv dětí povolán dohlížet na to, zda jsou respektována práva vyplývající z „[...] *právních předpisů a principů demokratického právního státu a dobré správy.*“²⁵⁷

Návrh zákona rovněž samostatně určuje, kdo je dítětem. Vymezení tohoto pojmu pojí s věkovou hranicí 18 let, kdy se za dítě považují osoby, které tuto hranici dosud nepřekročily. Zároveň však normuje zvláštní případy, u nichž se hranice o dva roky zvyšuje a dítětem tak bude i osoba mladší 20 let. Jedná se například o situace výkonu sociálně právní ochrany dětí nebo situace osob omezených na svobodě ve věznicích,²⁵⁸ u kterých má být zajištěna kontinuita činnosti ochránce práv dětí i po dosažení věku 18 let.²⁵⁹

Specifickým způsobem pak návrh zákona pojímá otázku, vůči komu by měl ochránce práv dětí vykonávat svou působnost.²⁶⁰ V první řadě by měl být oprávněn působit vůči všem orgánům a osobám, které vykonávají veřejnou správu, kdy do této skupiny budou ve srovnání s úpravou ZVOP spadat i orgány samosprávy realizující samostatnou působnost. Dále má pak

²⁵⁴ Tamtéž, obecná část, s. 30, 32-34.

²⁵⁵ Sněmovní tisk č. 262/0 ze dne 29. června 2022, 9. volební období, návrh zákona o ochránci práv dětí. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=214460> (dále jen „Sněmovní tisk č. 262/0...“), § 2 odst. 1.

²⁵⁶ Srov. ZVOP, § 1 odst. 1.

²⁵⁷ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 2 odst. 3.

²⁵⁸ Tamtéž, § 2 odst. 2.

²⁵⁹ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 38, § 2.

²⁶⁰ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 3.

působnost ochránce práv dětí zahrnovat i subjekty soukromého práva,²⁶¹ návrh zákona konkrétně zmiňuje „[...] *právnícké osoby a fyzické osoby – podnikatele* [...]“.²⁶² Vedle tohoto pozitivního vymezení návrh zákona doplňuje, jaké orgány mají být z působnosti ochránce práv dětí vyňaty,²⁶³ přičemž jejich výčet je obdobný tomu, který je obsažen v ZVOP.²⁶⁴ Vyloučeny však mají být pouze v případě, kdy budou realizovat své pravomoci nebo kdy budou rozhodovat.²⁶⁵ Do těchto činností nebude ochránce práv dětí moci jakkoli intervenovat, bude mít ale možnost je monitorovat a posuzovat.²⁶⁶ Návrh zákona tak splňuje požadavek kladený Pařížskými principy, které vyžadují, aby mandát instituce byl co nejširší.²⁶⁷

Navrhovaná ustanovení týkající se volby ochránce práv dětí se v mnoha ohledech shodují s aktuálně platnou právní úpravou obsaženou v ZVOP.²⁶⁸ Návrh zákona svěřuje volbu Poslanecké sněmovně, přičemž dva kandidáty přísluší nominovat prezidentu republiky a dva Senátu. Specifické řešení představuje ve vztahu k okruhu osob, ze kterých mohou Senát a prezident republiky své kandidáty určit. Každá taková osoba totiž musí být navržena a dále podpořena alespoň pěti organizacemi, které sdružují děti či které prosazují práva dítěte a které zároveň splňují kvalifikovanou časovou podmínku, a to že se na ochraně práv dětí podílí alespoň po dobu pěti let.²⁶⁹ Jejich zapojení do procesu výběru budoucího ochránce práv dětí má zabezpečit, že navržený kandidát bude disponovat potřebnými znalostmi a zkušenostmi a vhodnými osobními vlastnostmi.²⁷⁰

Speciálně jsou vymezeny předpoklady, které osoba musí naplňovat, aby funkci ochránce práv dětí mohla zastávat. Shodně s aktuální právní úpravou dopadající na kandidáta na Ochránce²⁷¹ se požaduje české státní občanství, věkový limit pro výkon funkce je však nižší, kandidát by měl dovršit alespoň 30 let věku.²⁷² Dle mého názoru není problematické otevřít dveře pro to, aby pozici ochránce práv dětí zastávaly osoby mladšího věku, důležitým předpokladem však je, aby kandidát oplýval potřebnými znalostmi, stihl načerpat poznatky a zkušenosti z praxe, zjistil, jakým problémům děti čelí a jak jsou řešeny a mohl tak svou roli ochránce práv dětí plnit řádně. Právě pro naplnění požadavku náležitého výkonu funkce

²⁶¹ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 40, § 3.

²⁶² Sněmovní tisk č. 262/0..., § 3 odst. 1 písm. b).

²⁶³ Tamtéž, § 3 odst. 2.

²⁶⁴ Srov. ZVOP, § 1 odst. 9.

²⁶⁵ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 3 odst. 2.

²⁶⁶ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 40, § 3.

²⁶⁷ Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134, s. 4, bod 2.

²⁶⁸ Srov. ZVOP, § 2 odst. 1.

²⁶⁹ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 16 odst. 3.

²⁷⁰ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 46, § 16.

²⁷¹ ZVOP, § 2 odst. 2.

²⁷² Sněmovní tisk č. 262/0..., § 16 odst. 2.

předepisuje návrh zákona zvláštní kritéria pro morální vlastnosti uchazeče a jeho odbornost a pojí s ním i nutnost absolvování předchozí alespoň pětileté praxe v oblasti ochrany práv dětí.²⁷³ Shodně s regulací obsaženou v ZVOP²⁷⁴ je pak navržena délka funkčního období ochránce práv dětí, která má činit 6 let, jakož i stanovení možnosti zastávat funkci opakovaně nejdéle po dvě funkční období, jež na sebe přímo navazují.²⁷⁵ V návaznosti na zabezpečení nezávislosti instituce v souladu s Pařížskými principy²⁷⁶ návrh zákona dále předpokládá vyčlenění zvláštní kapitoly státního rozpočtu, z níž bude její chod financován a zakotvuje institut inkompatibility vyjmenovaných funkcí a činností. Ohledně dalších otázek týkajících se výkonu funkce pak normuje, aby se regulace v ZVOP aplikovala obdobně.²⁷⁷

Na právní úpravu vztahující se na Ochránce²⁷⁸ navazuje návrh zákona též při vymezení vztahu ochránce práv dětí k Poslanecké sněmovně. Jednak zakládá jeho odpovědnostní vztah vůči Poslanecké sněmovně a dále mu pak stanovuje obdobnou povinnost seznamovat ji a další orgány se svou činností a svými výstupy za uplynulý rok v souhrnné zprávě. Vedle toho má pak ochránce práv dětí zveřejňovat dokumenty přibližující výsledky svých šetření, realizovaných výzkumů či přinášející doporučení.²⁷⁹

Jedním z úkolů ochránce práv dětí, který má být dle Výboru integrální součástí instituce pro práva dětí,²⁸⁰ je seznamovat společnost s právy dětí, vyvíjet v této oblasti osvětovou činnost a usilovat tak o rozšíření znalostí z tohoto oboru. Za tímto účelem mu návrh zákona ukládá realizovat různorodé vzdělávací aktivity, organizovat akce a kampaně či distribuovat materiály.²⁸¹ Kromě zviditelňování práv dětí má též povinnost poskytovat informace o svém působení veřejnosti a přibližovat jí své aktivity.²⁸²

Při sestavování návrhu zákona o ochránci práv dětí byl též kladen důraz na zapojení dětí do jeho činnosti. Aby mohl efektivně plnit své poslání, je třeba, aby s dětmi aktivně komunikoval a seznamoval se s jejich postoji a názory, které bude následně prosazovat, hájit a zprostředkovávat příslušným orgánům veřejné moci a veřejnosti.²⁸³ Pro zajištění vzájemné spolupráce se tak navrhuje, aby děti mohly na činnosti ochránce práv dětí participovat

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ ZVOP, § 2 odst. 1.

²⁷⁵ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 16 odst. 1.

²⁷⁶ Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134, s. 6, bod 2.

²⁷⁷ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 17 odst. 1 a 4, § 18 odst. 3.

²⁷⁸ ZVOP, § 5 odst. 2, § 23-24.

²⁷⁹ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 2 odst. 4, § 15 odst. 1, 3.

²⁸⁰ UN. Committee on the Rights of the Child: *General comment no. 2...*, bod 19, písm. l), m), o).

²⁸¹ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 13.

²⁸² Tamtéž, § 4 odst. 4.

²⁸³ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, obecná část, s. 31.

prostřednictvím zvláštního poradního orgánu, ve kterém budou samy působit a uplatňovat svůj vliv. Jeho jednotlivé členy bude ustanovovat ochránce práv dětí, přičemž bude povinen dbát na to, aby byla zohledněna diverzita různých skupin dětí z celé ČR a bylo tak dosaženo jejich spravedlivého zastoupení.²⁸⁴ Uvedené přispívá k zajištění pluralitního složení orgánu tak, jak jej vyžadují Pařížské principy.²⁸⁵

Zvláštní pozornost věnuje návrh zákona vytyčení vzájemného vztahu mezi ochráncem práv dětí a Ochráncem. Vychází z toho, že spolu navážou úzkou spolupráci a budou navzájem sdílet potřebné informace.²⁸⁶ Je totiž žádoucí, aby instituce, jejichž činnost vykazuje řadu podobných rysů, spolu byly v pravidelném kontaktu, koordinovaly své postupy a navzájem přispívaly k jejich zdokonalování.²⁸⁷

O navázání spolupráce by měl ochránce práv dětí usilovat nejen ve vnitrostátních vztazích, ale oslovovat by měl i subjekty, které působí k ochraně práv dětí v zahraničí či na mezinárodní úrovni.²⁸⁸ Kontakt s nimi by mu měl přinést podněty pro zlepšení své praxe a aktuální poznatky z oboru ochrany lidských práv. Důvodová zpráva počítá například s kooperací s OSN, Radou Evropy i Evropskou unií či se zapojením ochránce práv dětí do Evropské sítě dětských ombudsmanů.²⁸⁹

K zajištění realizace své činnosti má mít ochránce práv dětí k dispozici samostatnou Kancelář ochránce práv dětí.²⁹⁰ Podle návrhu zákona se pak předpokládá, že bude působit z Prahy, kde bude situováno jeho sídlo. Aby však byl snadno dosažitelný pro všechny děti, bude jim k dispozici též na pobočkách či kontaktních místech, která bude moci vytvořit na různých místech v ČR.²⁹¹

3.2 Navrhované postupy ochránce práv dětí

Na předním místě v hlavě druhé analyzovaného návrhu zákona, která pojednává o činnosti ochránce práv dětí, jsou uváděny základní zásady, které by měl ochránce práv dětí při výkonu své funkce brát na zřetel. V první řadě by měl svou činnost organizovat tak, aby odpovídala nejlepšímu zájmu dítěte. Zároveň by měl být s dětmi aktivně v kontaktu, odpovídajícím způsobem naslouchat jejich postojům a názorům, podporovat je a dát jim

²⁸⁴ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 19.

²⁸⁵ Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134, s. 5-6, bod 1.

²⁸⁶ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 14.

²⁸⁷ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 45-46, § 14.

²⁸⁸ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 4 odst. 3.

²⁸⁹ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 41-42, § 4.

²⁹⁰ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 18.

²⁹¹ Tamtéž, § 2 odst. 5.

prostor, aby svá stanoviska mohly prezentovat. Zjištěné postoje, pocity a přání dětí by měl ochránce práv dětí následně patřičně zohledňovat.²⁹² Zakotvením systematické spolupráce s dětmi se cílí na to, aby s nimi byl v reálném kontaktu, byl seznámen s jejich názory a usiloval tak o prosazení toho, co děti skutečně požadují.²⁹³

Oprávnění využít pomoci ochránce práv dětí nemá být vyhrazeno výlučně dětem, byť na tuto variantu návrh zákona primárně cílí.²⁹⁴ Právo podat podnět má být zaručeno každému, bude-li namítat dotčení práv dítěte, které přísluší ochránci práv dětí řešit.²⁹⁵ Takto široce vymezený okruh potenciálních stěžovatelů má svůj důvod v zajištění efektivní ochrany dětských práv, a to i pro děti útlého věku, které samy pomoci ochránce práv dětí zatím nejsou schopny využít. Dle důvodové zprávy se počítá s tím, že podatelé budou například rodiče či jiní příbuzní dítěte, může však jít i o jejich lékaře či učitele. Podnět podaný osobou odlišnou od dítěte a jeho zákonného zástupce však sám o sobě šetření iniciovat nebude, ale pouze bude představovat zdroj informací pro učinění kroků z vlastní iniciativy.²⁹⁶ Dle návrhu zákona může dítě ochránce práv dětí kontaktovat i samo, a to aniž by o této skutečnosti muselo informovat své rodiče, popřípadě jiné osoby, které o něj pečují.²⁹⁷ Předpokladem pro to však je, že dítě bude o instituci a jejím působení vědět, že bude ochránce práv dětí dostatečně viditelný a představí dětem různé neformální způsoby, jak jej mohou oslovit.²⁹⁸ Dle mého názoru v tomto ohledu odvedl značný kus práce již současný Ochránce a ochránci práv dětí by tak stačilo na tuto jeho činnost v budoucnu navázat.

Co se týče náležitostí, které má podnět naplňovat, jakož i regulace postupu ochránce práv dětí po jeho podání a provádění šetření vůči správním orgánům, odkazuje návrh zákona na právní úpravu, která normuje tytéž otázky ve vztahu k Ochránci²⁹⁹ a které byly blíže popsány v první kapitole této práce. Speciálně však ochránci práv dětí ukládá povinnost po odložení podnětu poskytnout podatelé informaci, jaké kroky měl správně učinit a jaký další postup může zvolit, aby dosáhl ochrany svých práv. Zároveň do zákona výslovně zakotvuje příkaz vyřídit předloženou záležitost co nejrychleji.³⁰⁰ V ZVOP uvedenou povinnost nenalezneme, přesto

²⁹² Tamtéž, § 5.

²⁹³ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 42, § 5.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 43, § 7.

²⁹⁵ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 7.

²⁹⁶ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 43, § 7.

²⁹⁷ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 7.

²⁹⁸ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 43, § 7.

²⁹⁹ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 6 odst. 1, § 7 odst. 5.

³⁰⁰ Tamtéž, § 7 odst. 5, 6.

se jedná o jednu ze zásad, dle které Ochránce svou činnost nyní organizuje, neboť na podání dětí se snaží reagovat do 3 dnů.³⁰¹

Navrhovaná právní úprava závěrečné fáze činnosti ochránce práv dětí, která navazuje na shromáždění potřebných poznatků šetřením, je v mnohém obdobná regulaci obsažené v ZVOP.³⁰² Rozdílnost postupů se projeví tehdy, jakmile ochránce práv dětí shledá, že práva dítěte byla porušena. V takovém případě rovnou adresuje orgánu či osobě, u nichž probíhalo šetření, zprávu, jejíž součástí je i doporučení, jakými kroky mají dosáhnout nápravy. Ze zákona mu tedy nepředchází výzva ke sdělení stanoviska k prezentovaným zjištěním.³⁰³ Závěrečné stanovisko ochránce práv dětí zpracovává tehdy, kdy příslušný prošetřovaný orgán či osoba ve lhůtě 30 dní na doručenou zprávu nereaguje či nepřijme dostatečná opatření k odstranění vadného stavu. V něm pak může dotčeným osobám poskytnout radu, jak mají při ochraně svých práv dále postupovat. Kromě toho, že závěrečné stanovisko doručí příslušným orgánům a osobám, může ochránce práv dětí rozhodnout i o tom, že jej zveřejní. Při realizaci tohoto kroku však vždy musí brát zvláštní ohled na soukromí a osobnost dítěte a na možné dopady tohoto kroku na jeho budoucí vývoj.³⁰⁴

Poznatky, které ochránce práv dětí při výkonu své působnosti nashromáždí, má následně využívat k sestavování systémových doporučení a k předkládání návrhů na zdokonalení právní či interní regulace nebo postupů a zavedené praxe orgánů či osob v jeho působnosti. Zformulovaná doporučení je však nejprve povinen projednat se svým poradním orgánem,³⁰⁵ čímž má být zajištěno, že budou odpovídat projeveným názorům a přáním dětí.³⁰⁶

V řadě ohledů specifická právní úprava je navrhována pro postavení ochránce práv dětí v soudních řízeních. V soudním řízení správním má být stejně jako Ochránce³⁰⁷ legitimován k napadení rozhodnutí správního orgánu žalobou, shledá-li, že je v rozporu s právy dítěte a doloží-li k tomu závažný veřejný zájem. Nadto mu však zakotvuje aktivní žalobní legitimaci k ochraně veřejného zájmu i pro řízení o zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části.³⁰⁸ Širší oprávnění oproti Ochránci³⁰⁹ má rovněž získat v řízeních vedených před Ústavním soudem, kdy bude moci podat nejen návrh na zrušení jiného právního předpisu či jeho

³⁰¹ *Co se bude dít s mým případem?* [online]. deti.ochrance.cz [cit. 6. června 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/co/>.

³⁰² Srov. ZVOP, § 17-20.

³⁰³ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 9 odst. 2, 3.

³⁰⁴ Tamtéž, § 9 odst. 4, 5.

³⁰⁵ Tamtéž, § 12 odst. 1, 2.

³⁰⁶ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 45, § 12.

³⁰⁷ Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, § 66 odst. 3.

³⁰⁸ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 11 odst. 2.

³⁰⁹ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, § 64 odst. 1, 2.

jednotlivých ustanovení, ale i zákona, pokud se při ochraně práv dětí domnívá, že odporují ústavnímu pořádku či zákonu.³¹⁰ Důvodová zpráva ospravedlňuje tyto širší pravomoci zvýšenou zranitelností dětí a potřebou vybavit ochránce práv dětí účinnými nástroji, které mu umožní neprodleně reagovat na situace, kdy jsou práva dětí porušována.³¹¹ V uvedené otázce lze nicméně souhlasit s výhradami vlády, která kritizovala nesystémovost takového řešení a vytváření nerovností mezi přístupem Ochránce a ochránce práv dětí k Ústavnímu soudu.³¹² Zvláštní postavení má ochránce práv dětí zaujímat i v některých řízeních ve věcech rodinněprávních. V zájmu zajištění ochrany práv dětí bude moci svým vlastním návrhem sám příslušné řízení iniciovat či bude moci využít svého oprávnění do již probíhajícího řízení vstoupit. Navrhovaný zákon jej pak rovněž řadí mezi osoby, které mohou být jmenovány opatrovníkem dítěte.³¹³ Důvodová zpráva však počítá s tím, že i s přihlédnutím k četnosti rodinněprávních sporů, nebudou uvedené pravomoci nadužívány a ochránce práv dětí je bude v praxi zřejmě uplatňovat jen v krajních případech.³¹⁴

3.3 Navrhovaná působnost ochránce práv dětí

Návrh zákona z roku 2022 vymezuje působnost ochránce práv dětí tak, aby mohl dostát svému základnímu poslání, kterým je chránit a prosazovat práva dětí.³¹⁵ Právě ve vymezení oblastí, v nichž má být oprávněn dohlížet na naplňování práv dítěte, lze mezi návrhem zákona z roku 2020 a návrhem zákona z roku 2022 shledat nejpodstatnější rozdíly.

Návrh zákona z roku 2020 při vytyčení působnosti ochránce práv dětí ve velké míře převzal působnost tak, jak ji ZVOP zakotvuje Ochránci,³¹⁶ přičemž vzájemný vztah mezi oběma institucemi koncipoval na bázi komplementarity. Meze jejich kompetencí se měly odvíjet od věkové hranice stanovené zásadně na 18 let, kdy ochránce práv dětí měl působit vůči osobám, které tuto hranici dosud nepřekročily, a Ochránce pak vůči osobám, které daného věku již dosáhly.³¹⁷ Takové řešení nicméně provází řada problematických aspektů, na něž poukázal Ochránce ve svém stanovisku k předloženému návrhu zákona. V prvé řadě upozornil na obtíže,

³¹⁰ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 11 odst. 1.

³¹¹ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 45, § 11.

³¹² Sněmovní tisk č. 894/1 ze dne 13. července 2020, 8. volební období, stanovisko vlády k tisku 894/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=179970>, s. 1-2.

³¹³ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 11 odst. 3, § 45.

³¹⁴ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 45, § 11.

³¹⁵ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 2 odst. 1, § 4 odst. 1, 2.

³¹⁶ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. června 2020, sp. zn. 26694/2020/S, č. j. KVOP-26694/2020/S, s. 8.

³¹⁷ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 894/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=179012>, obecná část, s. 31.

kteře by mohly vzniknout při určování orgánu, který se má věci zabývat, v situaci, kdy v konkrétním případě nebude dotčeno výlučně jen právo dítěte, ale předmětem budou i práva jiných osob, popřípadě se věc bude týkat veřejného zájmu. Stejný problém by se pak mohl objevit v situaci, kdy právo dítěte sice nebude přímo podstatou dané záležitosti, ale kdy její řešení na něj bude mít přímý či nepřímý vliv. S rozdělením působnosti dle věku se též váže riziko, že by obě instituce mohly při posuzování obdobných případů dospět k odlišným právním názorům na totožné právní otázky. Nedostatečně jasné rozdělení kompetencí by pak také mohlo zapříčinit vznik kompetenčních sporů a mít negativní dopad na stížnostní mechanismus. Ochránce tak uzavřel, že z výše uvedených důvodů by osvojení navrhované koncepce mohlo ochraně práv dětí spíše uškodit a vést k oslabení autority obou vedle sebe působících institucí.³¹⁸

Podle návrhu zákona z roku 2020 měl být ochránce práv dětí v reakci na podaný podnět či z vlastní iniciativy oprávněn posuzovat, zda subjekty a orgány, jež spadají do jeho působnosti, při svém jednání neporušují práva dítěte.³¹⁹ V této souvislosti poukázal Ochránce na další nedostatky navrhované koncepce. Varoval například před možným přetížením instituce a s tím spojenými průtahy při vyřizování podnětů, k nimž by mohlo dojít, kdyby byla ochránci práv dětí svěřena působnost v navrhovaném širokém rozsahu.³²⁰ S cílem kontrolovat dodržování práv dětí mu dále návrh zákona ukládal uskutečňovat „[...] *systematické návštěvy míst, kde se nacházejí nebo mohou nacházet děti omezené na svobodě veřejnou mocí nebo v důsledku závislosti na poskytované péči* [...]”.³²¹ I v této oblasti bylo možné nalézt problémy s vytyčením vzájemných kompetencí Ochránce a ochránce práv dětí při užití kritéria věku. V řadě zařízení totiž pobývají zároveň osoby mladší i starší 18 let, takže by byly navštěvovány oběma institucemi zvlášť. Samotné šetření v daném zařízení by pak mohlo být zkomplikováno tím, že by bylo možné posuzovat naplňování práv pouze té skupiny osob, která spadá do působnosti příslušné instituce, zatímco práva osob nacházejících se mimo působnost by musela být opomíjena. To by též mělo dopad na kvalitu výstupů z takové činnosti, neboť by absentovala možnost posoudit poměry v zařízení jako celku.³²²

³¹⁸ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. června 2020, sp. zn. 26694/2020/S, č. j. KVOP-26694/2020/S, s. 9-10.

³¹⁹ Sněmovní tisk č. 894/0 ze dne 16. června 2020, 8. volební období, návrh zákona o ochránci práv dětí. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=179012> (dále jen „Sněmovní tisk č. 894/0...“), § 4 odst. 1 písm. a) bod 1.

³²⁰ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. června 2020, sp. zn. 26694/2020/S, č. j. KVOP-26694/2020/S, s. 4.

³²¹ Sněmovní tisk č. 894/0..., § 4 odst. 1 písm. a) bod 2.

³²² Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. června 2020, sp. zn. 26694/2020/S, č. j. KVOP-26694/2020/S, s. 10.

Ochránce práv dětí měl dle návrhu zákona z roku 2020 dále vyvíjet činnost v oblasti práva na rovné zacházení s dětmi, kdy měl vést šetření v návaznosti na podaný podnět a nabízet metodickou pomoc.³²³ Provádět dozor nad dodržováním práv dítěte měl i v případech, ve kterých bylo přikročeno k vyhoštění dětí s jinou než českou státní příslušností.³²⁴ Rovněž měl monitorovat, zda jsou zachovávána práva zvláštních skupin dětí, které se vyznačují vyšší zranitelností, například zdravotně postižených dětí.³²⁵

Kromě výše zmíněných činností pověřoval návrh zákona ochránce práv dětí dalšími specifickými úkoly, jejichž výkonem by plnil úlohu národní lidskoprávní instituce pro práva dětí.³²⁶ Nová instituce tak měla též dohlížet na to, jak jsou respektována práva, která jsou dětem garantována mezinárodními smlouvami, zejména Úmluvou o právech dítěte. Za tímto účelem měla vyvíjet výzkumnou činnost, monitorovat poměry či opatření v oblasti práv dětí, a to i ve vztahu k těm orgánům, které jsou z její působnosti vyloučeny. Na základě získaných poznatků by pak sestavovala zprávy a doporučení.³²⁷ Taktéž měla aktivně komunikovat s dětmi, podílet se na osvětě a napomáhat uplatňování jejich participačních práv.³²⁸

Návrh zákona, který byl předložen v roce 2022, pojímá problematiku působnosti a vztahu ochránce práv dětí a Ochránce způsobem značně odlišným. Ochránce má být i nadále vůči dětem činný ve všech agendách ve stejném rozsahu jako doposud, ve vymezení jeho působnosti nedojde se vznikem nové instituce ke změně. Ochránce práv dětí by tak svou činností měl doplnit ochranu práv dětí v těch oblastech, v nichž ingerence Ochránce chybí.³²⁹ V důsledku této konstrukce má být ve srovnání s návrhem zákona z roku 2020 působnost ochránce práv dětí stanovena úžeji. V první řadě má přijímat individuální podněty a na jejich podkladě či z vlastní iniciativy provádět šetření, kterým bude prověřovat, zda orgány či osoby, jež spadají do jeho působnosti, ve svých postupech respektují práva dítěte. Činit tak však bude moci pouze v těch záležitostech, v nichž tuto činnost nepřisluší realizovat Ochránci,³³⁰ zaměřovat se tak bude zejména na jednání soukromých subjektů či subjektů působících v oblasti samosprávy.³³¹ Dále má být ochránci práv dětí přiznána kompetence uskutečňovat systematické návštěvy zařízení.³³² V této oblasti má působit vedle Ochránce jako instituce

³²³ Sněmovní tisk č. 894/0..., § 4 odst. 1 písm. a) bod 3, § 9.

³²⁴ Tamtéž, § 4 odst. 1 písm. a) bod 4, § 8 odst. 2.

³²⁵ Tamtéž, § 4 odst. 1 písm. a) bod 5.

³²⁶ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. června 2020, sp. zn. 26694/2020/S, č. j. KVOP-26694/2020/S, s. 3.

³²⁷ Sněmovní tisk č. 894/0..., § 11.

³²⁸ Tamtéž, § 4 odst. 2.

³²⁹ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, obecná část, s. 31.

³³⁰ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 4 odst. 1 písm. a) bod 1.

³³¹ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, obecná část, s. 31.

³³² Sněmovní tisk č. 262/0..., § 4 odst. 1 písm. a) bod 2.

komplementární, kdy se předpokládá, že spolu navážou úzkou spolupráci a své aktivity budou koordinovat.³³³ Kromě výše uvedených činností pak bude ochránce práv dětí dohlížet, jak jsou zachovávány závazky z Úmluvy o právech dítěte a jiných mezinárodních smluv,³³⁴ bude se soustředit na práci s dětmi a osvětovou činnost a rovněž bude usilovat o to, aby se děti samy zajímaly o veřejné dění a maximálně využívaly svých participačních práv.³³⁵

V návaznosti na takto vymezenou působnost ochránce práv dětí vyjádřila vláda ve svém stanovisku k návrhu zákona z roku 2022 pochybnosti, zda je nutné jej zřizovat jako samostatnou instituci. I s ohledem na rozpočtovou nákladnost, která se s navrhovanou úpravou nevyhnutelně pojí, vidí jako vhodnější řešení upravit působnost současnému Ochránci či jiným již existujícím orgánům.³³⁶ Takový přístup rovněž považuji za příhodnější, osobně se ale kloním ke koncepci, kterou jako jednu z možných představil Ochránce ve svém stanovisku k návrhu zákona z roku 2020, kdy by ochránce práv dětí vznikl v rámci instituce Ochránce, tvořil by jednoho z jeho zástupců a soustředil by se na agendu práv dětí v rozsahu vymezeném v návrhu zákona z roku 2022.³³⁷ Tím by došlo k zachování dosud nabytých zkušeností z ochrany práv dětí u jedné instituce a přineslo efektivní spolupráci a snazší komunikaci s odborníky z jiných oblastí působících u Ochránce.³³⁸ Kapacity Ochránce by zároveň byly posíleny a práva dětí by tak mohla být patřičně chráněna a prosazována v souladu s mezinárodními závazky. Uvedené řešení by rovněž dle mého názoru mělo za následek nižší personální a rozpočtové zatížení.

³³³ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0, zvláštní část, s. 41, § 4.

³³⁴ Sněmovní tisk č. 262/0..., § 10.

³³⁵ Tamtéž, § 4 odst. 2.

³³⁶ Sněmovní tisk č. 262/1 ze dne 27. července 2022, 9. volební období, stanovisko vlády k tisku 262/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=215321>, s. 1.

³³⁷ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. června 2020, sp. zn. 26694/2020/S, č. j. KVOP-26694/2020/S, s. 4-5.

³³⁸ Tamtéž, s. 10-11.

Závěr

Cílem předložené diplomové práce bylo prozkoumat současné působení Ochránce v oblasti ochrany práv dětí a analyzovat navrhovanou právní úpravu, která má do českého právního řádu zakotvit instituci ochránce práv dětí. Uvedený cíl jsem konkretizovala stanovením tří výzkumných otázek, na něž jsem v průběhu zpracovávání textu práce hledala odpovědi. Shrnutí svých závěrů prezentuji níže.

První výzkumná otázka směřovala ke zjištění, jaké kroky činí Ochránce pro to, aby svůj úřad přiblížil dětem, aby samy mohly využít jeho pomoci. Jak bylo blíže uvedeno v kapitole 1.2, Ochránce za tímto účelem v první řadě realizuje aktivity, kterými mezi dětmi zvyšuje povědomí o své existenci, seznamuje je se svou činností a vysvětluje jim, s jakými záležitostmi a jak se na něj mohou obrátit. Patří mezi ně tvorba a aktualizace vlastních webových stránek pro děti, distribuce informativních materiálů, aktivita na sociálních sítích, produkce zvláštních videí a podcastů či organizace soutěží a jiných aktivit.³³⁹ Ochránce se též snaží dětem vyjít vstříc v případě, že se rozhodnou kontaktovat jej se svým problémem. Tento krok jim usnadňuje prostřednictvím představení několika různých způsobů, jak jej mohou oslovit.³⁴⁰ Nejčastěji děti využívají možnosti zaslat e-mail na zvláštní elektronickou adresu, mohou však též vyplnit elektronický formulář či své podání zaslat poštou. Rovněž mohou Kancelář VOP kontaktovat telefonicky či ji samy navštívit a požádat o radu. K podání učiněnými dětmi přistupuje Ochránce v praxi shovívavě. Reaguje i na zprávy zaslané prostřednictvím sociálních sítí a případné nedostatky v obsahových náležitostech přijatého podnětu doplňuje sám po navázání kontaktu s dítětem. Pro vyřizování podnětů podanými dětmi jsou pak v rámci Kanceláře VOP zavedeny zvláštní interní postupy, jejichž cílem je poskytnout dětem pomoc co nejrychleji a vše jim srozumitelně vysvětlit.³⁴¹ Ochránce tak dle mého názoru v rámci svých dosavadních kapacit významně usiluje o to, aby svůj úřad zpřístupnil dětem. Jeho kroky v této věci hodnotím pozitivně, aktivně se snaží děti oslovovat, ve svých postupech na ně bere zvláštní ohled a přizpůsobuje je pro ně. Snadná dosažitelnost instituce, rychlé navázání kontaktu s dítětem ze strany Kanceláře VOP, srozumitelná komunikace a rychlé vyřízení jeho záležitosti směřují k posilování důvěry dětí v úřad Ochránce. Navrhovaná regulace ochránce práv dětí by oproti současnému stavu měla navíc přinést intenzivnější spolupráci a komunikaci s dětmi, měla by umožnit zapojení dětí do činnosti instituce prostřednictvím poradního orgánu a vytvořit prostor pro širší osvětovou činnost.

³³⁹ Blíže viz kap. 1.2, s. 14.

³⁴⁰ Blíže viz kap. 1.2, s. 15.

³⁴¹ E-mailová korespondence se zaměstnankyní Kanceláře VOP ze dne 21. června 2023.

Druhá výzkumná otázka se věnovala tomu, jak je nyní vymezena věcná působnost Ochránce a zda tento rozsah odpovídá základním požadavkům, jež mezinárodní dokumenty kladou na působnost národní lidskoprávní instituce pro práva dětí. Jak bylo přiblíženo v kapitole 1.3, Ochránce v současnosti v rámci své zákonem definované působnosti realizuje řadu činností, kterými se podílí na ochraně práv dětí. Prošetřuje činnost a nečinnost úřadů a dalších orgánů a subjektů, které spadají do jeho působnosti, a to buď z vlastní iniciativy nebo na základě individuální stížnosti, se kterou se na Ochránce může obrátit i dítě samotné. Taktéž systematicky navštěvuje zařízení, kde se nacházejí děti omezené na svobodě, například dětské domovy, výchovné a diagnostické ústavy, střediska výchovné péče či psychiatrické nemocnice, a dohlíží na poměry, které v nich panují s cílem zamezit špatnému zacházení. Dále je povolán poskytovat dětem pomoc setkají-li se s diskriminací, sledovat vyhoštění cizinců, dohlížet na to, jak jsou dodržována práva dětí se zdravotním postižením a usilovat o zlepšení jejich situace, jakož i poskytovat informace a metodickou pomoc občanům EU, kteří pobývají v ČR. V rámci své činnosti je rovněž pověřen věnovat se výzkumné činnosti a formulovat zprávy či v příslušných oblastech předkládat doporučení.³⁴² Výbor ve svém Komentáři nicméně doporučuje, aby národní lidskoprávní instituce pro práva dětí vykonávala další činnosti zaměřené exkluzivně na děti a jejich práva. Aby Ochránce vyhověl takovým požadavkům, měl by být navíc pověřen vyvíjet intenzivní osvětovou a edukativní činnost zaměřenou na práva dětí, měl by aktivně zjišťovat názory a postoje dětí, které by následně tlumočil a prosazoval ve společnosti, měl by usilovat o to, aby zájmy dětí byly patřičně zohledněny v legislativní a plánovací činnosti státu, jakož i systematicky zapojit děti do své činnosti. Rovněž by měl mít možnost domáhat se ochrany práv dětí u soudu či jim v takovém postupu poskytnout asistenci. Instituce by rovněž měla být výslovně oprávněna monitorovat řádné plnění mezinárodních závazků ČR věnujících se právům dětí, které pramení zejména z Úmluvy o právech dítěte a jejích Opčních protokolů, a dohlížet na to, zda právní předpisy a právní praxe jsou s nimi v souladu. Taktéž by se měla podílet na přípravě zpráv, jež stát v souladu se svými závazky podává příslušným mezinárodním orgánům. V neposlední řadě by dle požadavků Výboru měla instituce spolupracovat se subjekty a orgány, které v oblasti práv dětí působí, a to jak na vnitrostátní úrovni, tak v zahraničí.³⁴³ V realizaci těchto činností by Ochránce dle navrhované právní úpravy měla doplnit právě nová instituce ochránce práv dětí.

³⁴² ZVOP, § 1 a § 21b-21d.

³⁴³ UN. Committee on the Rights of the Child: *General comment no. 2...*, bod 19.

Třetí a poslední výzkumná otázka byla zaměřena na zjištění, zda je třeba ochránce práv dětí zřizovat jako samostatnou instituci. Z pohledu mezinárodněprávních požadavků na národní lidskoprávní instituci pro práva dětí ani Pařížské principy, ani Výbor ve svém Komentáři nestanovují, jakou konkrétní podobu by instituce měla mít. Toto rozhodnutí ponechávají na uvážení států, které si samy mohou s přihlédnutím ke svým možnostem a podmínkám zvolit odpovídající model.³⁴⁴ Byť řada států Evropy ustanovila dětského ombudsmana jako samostatný úřad a stejnou cestu zvolily i oba posuzované návrhy zákonů na zřízení ochránce práv dětí v ČR, je možné začlenit dětského ombudsmana do vnitrostátního právního řádu i jako součást jiné národní lidskoprávní instituce.³⁴⁵ Dle mého názoru by uvedené řešení bylo aplikovatelné i v ČR. S ohledem na podobné rysy právní úpravy regulující Ochránce a navrhované právní úpravy ochránce práv dětí, by instituce ochránce práv dětí mohla být včleněna do současné instituce Ochránce. Ochránce práv dětí by mohl představovat jednoho ze zástupců Ochránce, který by se specializoval výlučně na práva dětí. Pro jeho ustanovení do funkce by bylo možné použít koncepci obsaženou v návrhu zákona z roku 2022, na jeho volbě by se tak podílely i organizace působící v oblasti práv dětí a uchazeč by musel splňovat zvláštní podmínku odpovídajících morálních vlastností a potřebné odbornosti. Zároveň by pak podobně jako ve Francii v rámci instituce vzniklo samostatné kolegium pro práva dětí či v rámci Kanceláře VOP nová samostatná sekce, která by byla dostatečně personálně a finančně zabezpečená a zaměřená pouze na agendu práv dětí, čímž by se předešlo situaci, kdy by práva a zájmy dětí byly v rámci instituce jako celku odsunuty do pozadí. Působnost Ochránce by se také rozšířila o novou oblast ochrany a prosazování práv dětí, která by byla svěřena k výkonu ochránci práv dětí a nově zřízenému kolegiu či sekci Kanceláře VOP. Při jejím vytyčení by pak byl následován návrh zákona z roku 2022, obohatila by se tak o ty činnosti, které v současnosti Ochránce nevykonává a které jsou doporučeny pro realizaci ze strany národní lidskoprávní instituce pro práva dětí. Ve svých postupech by pak orgán sledoval nejlepší zájem dítěte a s dětmi systematicky spolupracoval. V rámci instituce by byl taktéž etablován další poradní orgán, v rámci nějž by děti mohly participovat na činnosti Ochránce.

S ohledem na výše uvedené mohu uzavřít, že jsem naplnila cíl diplomové práce, který jsem si v jejím úvodu stanovila. Prostřednictvím hledání odpovědí na položené výzkumné otázky jsem objasnila, jakou roli v současnosti plní Ochránce v oblasti ochrany práv dětí,

³⁴⁴ Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134, s. 4, bod 12.

³⁴⁵ Blíže viz kap. 2.2, s. 31 a 34.

poskytla jsem analýzu navrhované právní úpravy věnující se instituci ochránce práv dětí a zároveň představila mnou preferovanou podobu navrhované právní regulace.

S přihlédnutím ke skutečnosti, že má práce byla zaměřena na situace, kdy se na Ochránce obrací dítě samotné, bylo by možné v rámci dalšího výzkumu věnovat užší pozornost činnosti Ochránce realizované v oblasti práv dětí z vlastní iniciativy či situaci, kdy je Ochránce osloven zákonným zástupcem dítěte či jinou osobou v zájmu dítěte. Rovněž by bylo možné blíže se zaměřit na problematiku oprávnění Ochránce a ochránce práv dětí podat Ústavnímu soudu návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentáře

BOUČKOVÁ, Pavla a kol. *Antidiskriminační zákon: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016, 544 s.

CHAMRÁTHOVÁ, Anna a kol. *Zákon o veřejném ochránci práv. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 204 s.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 512 s.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, 216 s.

ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. Brno: Doplněk, 2008, 200 s.

Příspěvky ve sbornících a odborné články

CHAMRÁTHOVÁ, Anna, SVOBODA, Tomáš. Veřejný ochránce práv jako monokratický orgán. *Jurisprudence*, 2018, roč. 2018, č. 4, s. 20-32.

MELTON, Gary B. Lessons from Norway: The Children's Ombudsman as a Voice for Children. *Case Western Reserve Journal of International Law* [online], 1991, roč. 23, č. 2, s. 197-254 [cit. 13. března 2022]. Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol23/iss2/2>.

SLÁDEČEK, Vladimír. Veřejný ochránce práv: současný (právní) stav. *Právní rozhledy* [online databáze], 2017, č. 22 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

ŠIMÍČEK, Vojtěch. Důvody ústavního zakotvení Veřejného ochránce práv. In: HRABCOVÁ, Dana (ed.). *Postavení a role ombudsmana v demokratické společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 21-28.

ŠVOMA, Jaroslav. Zavřete oči, odcházím aneb ochránce a sledování vyhoštění. In: JÍLEK, Dalibor, POŘÍZEK, Pavel (eds.). *Návratová směrnice: vyhoštění, zajištění a soudní přezkum*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2012, s. 89-101.

ZDRAŽILOVÁ, Petra. In: *Péče o ohrožené děti a jejich rodiny* [online]. Praha, 2012. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/Publikace/Pece_o_ohrozene_deti.pdf, s. 9-13.

Právní předpisy a související dokumenty

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 78/2006 Sb. m. s., o sjednání Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Důvodová zpráva k zákonu č. 349/1999 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 381/2005 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 427/2010 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 365/2017 Sb.

Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/180217>.

Kongelig Resolusjon av 11. september 1981, instruks for Barneombudet, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/1981-09-11-4877>.

Lov av 6. mars 1981 nr. 5 om barneombud (barneombudsloven), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-03-06-5>.

Zákon č. 176/2015 Z.z., o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/84415/1/2>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 176/2015 Z. z., zvláštní část, § 17. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=413106>.

Constitution du 4 octobre 1958, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000571356/>.

Loi organique n° 2011-333 du 29 mars 2011 relative au Défenseur des droits, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000023781167/>.

Loi n° 2011-334 du 29 mars 2011 relative au Défenseur des droits, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000023781252>.

Internetové stránky

STEHLÍKOVÁ, Džamila. *Návrh zákona o dětském ombudsmanovi je na stole* [online]. dzamilastehlikova.cz, 18. prosince 2009 [cit. 23. června 2023]. Dostupné z: <http://www.dzamilastehlikova.cz/8354/239/clanek/navrh-zakona-o-detskem-ombudsmanovi-je-na-stole/>.

#AničkaVloguje [online]. youtube.com [cit. 12. února 2023]. Dostupné z: https://www.youtube.com/playlist?list=PLWNv_IxgJdEJRcfAUHCC1fZ6J1NiW4qh2.

A "Specialist" Ombudsman or Commissioner for children within a national human rights institution? [online]. enoc.eu [cit. 6. dubna 2022]. Dostupné z: http://enoc.eu/?page_id=17.

Bud'me v kontaktu [online]. ochrance.cz [cit. 7. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/>.

Bulletiny CRPD [online]. ochrance.cz [cit. 9. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/vystupy/bulletin/>.

Co se bude dít s mým případem? [online]. deti.ochrance.cz [cit. 17. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/co/>.

deti.ochrance.cz [cit. 7. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/>.

Desatero komunikace [online]. deti.ochrance.cz [cit. 15. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/desatero/>.

Děti, pomozte nám vyzdobit Galerijní tramvaj a zapojte se do soutěže! [online]. deti.ochrance.cz, 6. ledna 2022 [cit. 13. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/aktualne/deti-pomozte-nam-vyzdobit-galerijni-tramvaj-a-zapojte-se-do-souteze/>.

Historie úřadu ombudsmana [online]. ochrance.cz [cit. 6. března 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/o-nas/historie/>.

Jak ombudsmana vidí děti? (digitální galerie soutěže Jak pomáhá ombudsman dětem) [online]. deti.ochrance.cz [cit. 10. února 2023]. Dostupné z: https://deti.ochrance.cz/kdo/jak_ombudsmana_vidi_deti_digitalni_galerie_souteze_jak_pomaha_ombudsman_detem/.

Jak probíhá šetření? [online]. ochrance.cz [cit. 17. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/info/setreni/>.

Jak se obrátit na ombudsmana? [online]. deti.ochrance.cz [cit. 17. února 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/jak/>.

Jaké případy ombudsman řeší? [online]. deti.ochrance.cz [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/pripady/>.

Jsem občan Evropské unie [online]. ochrance.cz [cit. 12. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/info/obcane-eu/>.

Konference pro děti se blíží [online]. deti.ochrance.cz, 13. května 2022 [cit. 12. února 2023]. Dostupné z: https://deti.ochrance.cz/aktualne/konference_pro_deti_se_blizi/.

Mapa navštívených zařízení [online]. google.com [cit. 24. června 2023]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/d/embed?mid=1h8Nxe-xnknSxOMrZKUyud0jmdpsLAyt&hl=cs&ll=49.75342209655192%2C14.96255651933819&z=8>.

Monitorování práv lidí s postižením [online]. ochrance.cz [cit. 9. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pusobnost/monitorovani-prav-osob-se-zdravotnim-postizenim/>.

Nabídka pro školní kolektivy [online]. deti.ochrance.cz [cit. 10. února 2023]. Dostupné z: https://deti.ochrance.cz/kdo/nabidka_pro_skolni_kolektivy/.

Nové dětské podání [online]. portal.ochrance.cz [cit. 19. února 2023]. Dostupné z: <https://portal.ochrance.cz/Submissions/AddChild>.

Ombudsman bez bariér [online]. ochrance.cz [cit. 19. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pristupnost/>.

Pobyt cizinců [online]. deti.ochrance.cz [cit. 10. června 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/pripady/pobyt-cizincu/>.

Podcasty [online]. ochrance.cz [cit. 7. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/vystupy/podcast/>.

Podejte podnět [online]. ochrance.cz [cit. 19. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/podejte-stiznost/>.

Principy dobré správy [online]. ochrance.cz, 20. ledna 2007 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/dokument/principy-dobre-spravy/>.

Přibývá děti žádajících ombudsmanku o pomoc [online]. ochrance.cz, 1. června 2016 [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/pribyva-deti-zadajicich-ombudsmanku-o-pomoc/>.

Rodina [online]. deti.ochrance.cz [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/pripady/rodina/>.

Schválený pořad a stav projednávání 70. schůze [online]. psp.cz [cit. 16. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ischuze.sqw?o=9&s=70>.

Sněmovní tisk 894. N. z. o ochránci práv dětí [online]. psp.cz [cit. 23. června 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=894>.

Sněmovní tisk 262. N. z. o ochránci práv dětí [online]. psp.cz [cit. 23. června 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=262>.

Škola [online]. deti.ochrance.cz [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/pripady/skola/>.

Tisky. Navržené změny 349/1999 Sb. [online]. psp.cz [cit. 21. června 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?str=1&PT=U&N=1&F=H&RA=20&idsb=504&all=1>.

What are advantages and disadvantages of having a separate office dealing with children? [online]. enoc.eu [cit. 6. dubna 2022]. Dostupné z: http://enoc.eu/?page_id=17.

Zástupce veřejného ochránce práv [online]. ochrance.cz [cit. 24. února 2023]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/o-nas/deputy/>.

Zprávy, výzkumy a jiné materiály veřejného ochránce práv

KŘEČEK, Stanislav a kol. *Školství* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2021. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/vystupy/edice-stanoviska/Sbornik_Skolstvi.pdf.

MOTEJL, Otakar a kol. *Rodina a dítě* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/vystupy/edice-stanoviska/Rodina_a_dite.pdf.

ŠABATOVÁ, Anna a kol. *Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2015. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/CZ_Diskriminace_v_CR_vyzkum_01.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Bulletin* [online]. 2022. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/bulletin_k_monitorovani_prav_lidi_s_postizenim_2022/bulletin-2022.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Bulletin pro spolupracující organizace* [online]. 2019. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/CRPD/Informacni_bulletin/Bulletin_-_brezen_2019.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Doporučení veřejné ochránkyně práv ke společnému vzdělávání romských a neromských dětí* [online]. 2017. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/86-2017-DIS-VB_Doporučení_desegregace.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Dostupnost sociálních služeb pro děti s postižením a jejich rodiny* [online]. 2020. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/CRPD/Vyzkumy/11-2019_Vyzkum_soc-sluzby-pro-deti-s-postizenim.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Jsem v psychiatrické nemocnici (léčebně)* [online]. Dostupné z: https://deti.ochrance.cz/media/letak_-_dite_na_psychiatrii_s_nf.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Občané Evropské unie v České republice* [online]. Praha, 2021. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/dokument/obcane_evropske_unie_v_ceske_republice/vyzkumna-zprava-obcane-eu-v-cesku.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Ombudsman dětem* [online]. Dostupné z:

https://deti.ochrance.cz/media/letak_-_ombudsman_detem_cestina_.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy* [online]. Brno, 2022.

Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/%C5%A0kolsk%C3%A1-za%C5%99%C3%ADzen%C3%AD_CZ_el-verze.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Výroční zpráva 2020* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2021. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/2020/vy_roc_ni_zpra_va_2020.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Výroční zpráva 2021* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2022. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/dokument/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu_2021/vyrocni-zprava-2021.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Výroční zpráva 2022* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2023. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/dokument/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu_2022/vyrocni-zprava-2022.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Zařízení dětské psychiatrie* [online]. 2022. Dostupné z:

<https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/Brozura%20detska%20psychiatrie%2008-22%20online.pdf>.

Veřejný ochránce práv. *Zpráva ze sledování vyhoštění* [online]. 2018. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/39-2018-NZ-VS-zprava_882446_.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Život klientů a klientek v domovech pro osoby se zdravotním postižením* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/6-19-OZP-MR%20V%C3%BDzkumn%C3%A1%20zpr%C3%A1va%20DOZP%20final.pdf>.

Elektronické dokumenty s mezinárodní a zahraniční tematikou

FLEKKOY, Malfrid Grude. *Children's Rights. Reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian Ombudsman for Children: A Practical Experience*. Gent: Universiteit Gent. Children's Rights Centre, 1993.

Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED372831.pdf>.

ICC Sub-Committee on Accreditation. *General observations* [online]. Geneva: International Coordinating Committee of National Human Rights Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights, 2009. Dostupné z:

https://www.ihrec.ie/app/uploads/download/pdf/genera_observations_sca.pdf.

LANSDOWN, Gerison. *Independent Institutions Protecting Children's Rights* [online]. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre, 2001. Dostupné z: <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest8e.pdf>.

UN. Committee on the Rights of the Child. *General comment no. 2 (2002), The role of independent national human rights institutions in the promotion and protection of the rights of the child* [online]. Geneva: United nations, 2002. Dostupné z:

<https://digitallibrary.un.org/record/490983>.

UN. Office of the High Commissioner for Human Rights. *National Human Rights Institutions: History, Principles, Roles and Responsibilities* [online]. New York a Geneva: United Nations, 2010. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/PTS-4Rev1-NHRI_en.pdf.

VACUĽOVÁ, Lucia, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ombudsman pro děti a mladistvé. Ve státech EU, Norsku a na Islandu* [online]. Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny, 2011, aktualizováno 2019. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=81970>.

Ostatní

Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. června 2020, sp. zn. 26694/2020/S, č. j. KVOP-26694/2020/S.

Sněmovní tisk č. 894/0 ze dne 16. června 2020, 8. volební období, návrh zákona o ochránci práv dětí. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=179012>.

Sněmovní tisk č. 894/1 ze dne 13. července 2020, 8. volební období, stanovisko vlády k tisku 894/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=179970>.

Sněmovní tisk č. 262/0 ze dne 29. června 2022, 9. volební období, návrh zákona o ochránci práv dětí. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=214460>.

Sněmovní tisk č. 262/1 ze dne 27. července 2022, 9. volební období, stanovisko vlády k tisku 262/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=215321>.

Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 894/0. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=179012>.

Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 262/0. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=214460>.

Úřad vlády ČR. *Analyza možností vytvoření institutu ochránce práv dětí v ČR* [online].

Sekretariát Rady vlády ČR pro lidská práva, 2017. Dostupné z:

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/aktuality/Analyza_detsky-ombudsman-final2017.pdf.

Shrnutí

Předložená diplomová práce se věnuje tématu role veřejného ochránce práv v oblasti ochrany práv dětí. Děti představují specifickou skupinu společnosti, která se vyznačuje vyšší zranitelností. Proto za účelem posílení jejich postavení řada evropských států vytvořila na vnitrostátní úrovni zvláštní instituci ombudsmanského typu specializovanou na jejich práva. Česká republika k tomuto kroku prozatím nepřistoupila, chybějící instituci tak v současnosti do jisté míry nahrazuje veřejný ochránce práv. Otázka zřízení úřadu dětského ombudsmana v České republice se v posledních třech letech dostala do popředí v souvislosti s předložením návrhů na vydání zákona o ochránci práv dětí. Diplomová práce si tak klade za cíl prozkoumat současné působení veřejného ochránce práv v oblasti ochrany práv dětí a analyzovat navrhovanou právní úpravu, která má ochránce práv dětí do českého právního řádu vnést.

Diplomová práce je rozčleněna do tří kapitol. První kapitola se věnuje instituci veřejného ochránce práv a jeho současnému působení v oblasti ochrany práv dětí. Nejprve instituci charakterizuje z obecného hlediska a představuje její zákonem vymezené postavení. Poté se zabývá postupy veřejného ochránce práv s bližším zaměřením na situace, kdy v pozici stěžovatele vystupuje nezletilé dítě. Následně se věnuje působnosti instituce a zkoumá, jakou úlohu v jejím rámci plní ve vztahu k dětem. Druhá kapitola diplomové práce se zabývá zahraničním pojetím institutu dětského ombudsmana, kdy objasňuje, jaké základní požadavky kladou mezinárodní dokumenty na podobu národní lidskoprávní instituce pro práva dětí a představuje dva modely instituce dětského ombudsmana, které působí v evropských státech. Ve třetí kapitole je pak analyzována navrhovaná právní úprava, která má do českého právního řádu zavést ochránce práv dětí. V závěru práce jsou poskytnuty odpovědi na stanovené výzkumné otázky a předložen názor autorky na možný způsob zakotvení dětského ombudsmana do právního řádu ČR.

Summary

The presented diploma thesis focuses on the role of the Public Defender of Rights in the protection of children's rights. Children represent a specific group in society that is characterised by a greater vulnerability. Therefore, in order to strengthen their position, a number of European countries have created a special ombudsman-type institution at national level specialising in their rights. The Czech Republic has not yet done so, and the role of this missing institution is thus currently fulfilled to some extent by the Public Defender of Rights. The issue of the establishment of a children's ombudsman in the Czech Republic has come

to the fore in the last three years in relation to the submission of proposals for a Children's Ombudsman Act. The aim of this diploma thesis is to examine the current activities of the Public Defender of Rights in the field of children's rights protection and to analyse the proposed legislation to introduce the Children's Ombudsman into the Czech legal system.

The diploma thesis is divided into three chapters. The first chapter is devoted to the institution of the Public Defender of Rights and its current work in the field of children's rights protection. The chapter first characterizes the institution from a general point of view and presents its statutory position. Then, it examines procedures of the Public Defender of Rights, with a focus on situations where a minor child acts as a complainant. Subsequently, the chapter explores the scope of the institution and the role it plays in relation to children. The second chapter of the thesis deals with the foreign concept of the institution of the children's ombudsman, explaining what basic requirements are set by international documents for the form of a national human rights institution for children and presents two models of the institution of the children's ombudsman that operate in European countries. The third chapter then analyses the proposed legislation to introduce a new institution of children's ombudsman into the Czech legal system. The thesis concludes by answering the research questions and presenting the author's opinion on the possible way of establishing a children's ombudsman in the Czech legal system.

Klíčová slova

veřejný ochránce práv, ochránce práv dětí, dětský ombudsman, národní lidskoprávní instituce, práva dětí, dítě, návrh zákona

Key words

Public Defender of Rights, children's ombudsman, ombudsman for children, national human rights institution, children's rights, child, bill